

11 ŞEVVAL H. 1286 TARİHLİ ORMAN NİZAMNAMESİNİN GETİRDİĞİ YENİLİKLER

Asistan Dr. Bülent Köprülü

84 — Hükümlerini evvelce tetkik ettiğimiz Arazi Kanununun* neşir tarihi olan 1274 senesi, (1858) 19 uncu yüzyılın ikinci yarısının başlarına tesadüf etmektedir. Yine görmüştük ki, bu kanun ormanlara müte-dair ihtiyaca cevap verecek hükümlere malik bulunmuyordu. Esasen Arazi Kanunundan bunu beklemek de doğru olamazdı.

Ormanların muhafaza olunmaları, fennî bir şekilde işletilmeleri, yeni-den orman yetiştirme gibi çeşitli hususların tahakkukunu sağlayabilecek etraflı hükümler, ancak müstakil bir orman kanununda yer alabilirlerdi.

Bilindiği üzere, bu tarihlerde Avrupada yeni keşiflerle sanayileşme hareketleri çok ilerlemiş ve* eski ev atölyeleri yerlerini buharla işleyen fabrikalara terk etmek zorunda kalmışlardı. Bu hal ise, birçok kimseleri bir araya toplayarak kütleli istihsal merkezlerinin meydana gelmesine âmil olmakta idi. Köylerden şehirlere başlayan akınlar, büyük insan kütlelerini harekete getirmekte idi. Endüstrinin dev adımlarla gelişmesi, sınıf ve hükümet şekillerinde derin tesirler yapmağa başlamış ve içtimai nizam, bu hususa lâkayit kalamayarak fert ile Devlet münasebetlerini, bu inkişaf dairesinde yeniden düzenlemek zorunda kalmıştı.

Meşhur iktisatçılardan Adam Smith ve Ricardo tarafından müdafaa olunan klâsik kapitalist liberal sisteme karşı itirazlar başlamış, hele nüfusun bütün memleketlerde, her türlü tahminler üstünde bir artış kaydetmesi, ortadaki müşkülli büsbütün arttırarak geçim şartlarında önemli değişikliklerin meydana gelmesine sebebiyet vermişti. Cemiyet hayatında,

* Bu husus için şu etüdlerimize bakınız : Türk Hukukunda Orman Mülkiyeti. İst. Huk. Fak. Mec. Cilt XIV. Sayı 3 - 4 Sah. 700 - 754, İst. 1948.

Cıbal-ı Mubaha ve Sahih Vakıflara Alt Ormanlarla Bataklıkların H. 1274 tarihli Arazi Kanunnamesine Nazaran Hukuki Durumları İst Huk. Fak. Mec. Cilt XV. Sayı 2 - 3, Sah. 703 - 726, İst. 1949. Bu yazımızda isimleri kısaltılmış bir şekilde zikrolunan eserler hakkında bilgi edinebilmek için yukarıda isimleri gösterilen etüdlerimize müracaat ediniz. Bu kısım, etüdümüzün VIII. faslııı teşkil etmektedir.

vukua gelen bu hareketli gelişmeler Devletin içtimai ve iktisadi nizamlara liberal sistemin ileri sürdüğü gibi tamamen bigâne kalamayacağını açıkça ortaya koymuşlardır¹.

Menşeyini fiziokratlarda bulan klâsik liberal sistem, esas itibariyle müdahale siyasetine istinat eden merkantilisme karşı bir reaksiyon şeklinde teessüs etmişti.

Klâsik liberal sistem, iktisadi sahada her türlü Devlet müdahalesini bertaraf edici bir siyasete malik olduğundan 19 uncu asrın ilk yarısında, buhar kuvvetiyle sanayiın ani gelişmesi neticesinde, ikbal devrine varmış ve böylelikle, kapitalist bir iktisadi nizam meydana getirmişti.

Kapitalist bir sistemin müfrit bir şekilde teessüsü, cemiyet hayatında acı sonuçlar vermiş ve cemiyetin kendilerine karşı ayaklanarak reaksiyon gösterdikleri büyük malikâne sahibi senyörlerin yerlerini, kapitalist burjuvalar almıştı.

Zamanla klâsik liberal doktrinlere karşı, muhtelif müdahaleci nazariye ve sistemler meydana gelmiştir. Liberalizme birer reaksiyon olarak meydana gelen bu müdahaleci sistemler, Devletin iktisadi nizama müdahale derecesi hususunda, birbirlerinden muhtelif noktalarda ayrılmaktadırlar. İçlerinden bazıları, tam ve mutlak bir Devlet müdahalesine taraftar olarak ferdi teşebbüs ve sermaye hususunda her şeyi inkâr etmektedir.

İncelemelerimize faydalı olacağını gördüğümüzden, 19 uncu asır Avrupa memleketlerindeki, içtimai ve iktisadi gelişmelere bir nazar atfetmeği lüzumlu hissettik. Bu husus, Devletimizin aynı devirde ne durumda bulunduğunu tetkik için yapılacak çalışmalara bir mukayese imkânı sağlayacağından bunların burada kısaca izahı, konumuz bakımından derin faydalar arz edeceğinden fazla görülmemelidir².

1) Kapitalizmi klâsik mânasında olmak üzere ilk defa Fransız sosyalistlerinden, L. Blanc ileri sürerek tenkitlerini yapmıştı. (Bak. J. Dobretsberger, Nazari İktisat Dersi Notları; İst. 1939, Sah. 25 ve sonrası.)

2) Bizim buradaki izahatımız, tamamen afaki mahiyette olan gayet kısa bir tetkikten başka bir şey değildir. Bu incelemelerimizin esas çerçevesi, ilmi noktalardır. Bu konuda fazla bilgi edinmek için bak.: C. Gide et Ride. Histoire des doctrines économiques; Paris. 1924. Sah. 39 ve sonrası. K. Bücher, Die Entstehung der Volkswirtschaft, Tübingen, 15. bası. 1921, sah. 84 ve sonrası. S. Sami Onar, a. g. e. Sah. II ve S. Keza bak.: Ali Fuat Başgil, a. g. eserin ikinci cildi, İst. 1935 sah. 155, ve sonrası. Gaëtan Pirou, Umumi İktisada Giriş. Terc. Turhan Feyzloğlu. İst. 1945, sah. 217 ve sn. F. Neumark, Genel Ekonomi Teorisi. Cilt I, fas. I. İst. 1944, sah. 32 ve sn.

85 — 19 uncu yüzyıl ortalarında Avrupada içtimaî ve iktisadî durum böyle iken, bizde de bilindiği üzere garphılaşıma yolunda bir takım hareketlere baş vurulmuştu. 19 uncu yüzyılın ikinci çeyreğinde meydana gelen meşhur Tanzimat hareketleri, garblılaşıma ve tekâmül yolunda ileri adımlar olmuş ise de, rasyonel ve şümüllü bir tesir yapamamıştır. Buna en mühim sebep de, bu yenileşme hareketlerini tam manâsı ile tahakkuk ettirebilecek ne bir personel ve ne de bunların tatbik edilebileceği bir içtimaî oluşun adem-i mevcudiyeti idi.

Bu yenilik hareketleri, teessüsü için lâzım kelen yapıcı kuvvetlerle fikri gelişmeleri ihtiva etmiyordu. Frenkce bir tâbirle, tahakkuku için elzem olan «force motrice» i elde edememişti. Bu bakımdan Devlet teşkilât ve müesseselerinde, yapılmak istenilen islâhat radikal bir seyir takip edememiştir.

İçtimaî nizam, monarşik ve siyasi mes'uliyetten arî bir teşkilât tarafından idare olunmakta idi³. Bu incelemelerimizden şu sonuçları çıkarabiliriz :

Memleketimizde, 19 uncu asrın ortalarında bile içtimaî oluş ve sınaî bir gelişme, maalesef kendini gösterememiş ve cemiyet hayatı muhtelif sebeplerden dolayı; zamanımızın dünya Devletlerindeki yeni içtimaî tekâmüllerden bigâne kalmış veya bırakılmıştı.

Devlet dahilinde içtimaî ve siyasi durum böyle iken, mevzuumuzu teşkil eden ormanların önem ve memlekette gerek sosyal ve gerek iktisadî sahalarda oynadığı rollerin kısmen olsun idrakinde gecikilmemiş ve bu hususta yeni bir takım kanunların ısdarı zarureti karşısında kalınmıştı.

Bu hususta nihayet 11 Şevval H. 1286 (I Birincikânun 1285) tarihli kanun mahiyetinde olmak üzere, Orman Nizamnamesi ısdar olunmuştur⁴.

3) Şurasına da ıftiharla ışaret edelim ki, mutlak ve her türlü hukuk kâidesi üstünde, mes'ullyetsiz bir hükümdarın mevcudiyetine rağmen, dürüst ve seciye sahibi bazı idare ve siyaset adamlarının iş başında bulunmaları, monarşik idare tarzının siddetini kısmen olsun hafifletmekte idi. Biz konumuzdan fazla uzaklaşmamak için, bu hususları kısaca tebarüz ettirmek zaruretindeyiz.

Bu konuda fazla bilgi edinmek isteyenlere şu eserler tavsiye olunabilir. Tazminat, İst. 1940. Müsterek eser.

Prof. Dr. Recai Okandan. Umumi Âmme Hukukumuzun Ana Hatları. Birinci kitap. İst. 1948. Sah. 65 ve sonrakiler.

Ibnülemin Mahmut K. Inal. Osmanlı Devrinde Son Sadr-ı âzamlar. İst. Cüz. I - IX. Ali Fuat : Rical-i Mühimme-i Siyasiye. «Servetü Fünun, sayı. 90-1654. 91-1565. 92-1566.»

4) Bu nizamnamenin nesir ve ilân tarihi: 30 Zilhicce 1286. Takvim-i Vakayi No : 1204 - 1206. Bak, Düstur, Birinci tertip, Cilt 2. Sah. 404. Keza bak.: Serkis Karakoç, a. g. e. Sah., 326 - 354.

Bu nizamname, memleketimizde, ilk defa olarak, ormanlar hakkında, kısmen etraflı hükümleri ihtiva eden, müstakil bir tanzimî tasarruf idi.

86 — Orman Nizamnamesinin hazırlanmasında mühim rolü olan Şurayı Devlet Nafia Dairesinin hey'eti umumiyeye sunduğu mazbata, muhteva bakımından çok calibi dikkat hususları ihtiva etmektedir.

Kuvvetli esbabı mucibelere istinat eden bu mazbata, memleketimizde ormanların ne kadar ihmal edildiklerini, bunların mahvedilmekte olduklarını ve bunları önlemek için alınması gereken tetbirleri etraflı bir şekilde göstermektedir.

Mazbata, memleketimizde bu hususta kanunî müeyyidelere ne kadar ihtiyaç his olunduğunu ve yapılacak Orman Kanununun etraflı hükümleri ihtiva etmesi gerektiğini, bütün teferruatı ile göstermektedir.

İlâve edelim ki, zamanına nazaran oldukça ileri görüşleri ihtiva eden bu mazbata ne yazıkki 1286 tarihli Orman Nizamnamesi tarafından istenildiği şekilde tahakkuk ettirilememiştir.

Nafia Dairesi tarafından ihtimamla hazırlanan bu mazbata, ormanlarımızı müstakil bir metinde toplanan hükümlere tabi kılmak gayesini hedef ittihaz etmekte idi.

Bu eser, etraflı incelemeler neticesi meydana getirilmiş ve bu hususta orman mütehassıslarının da bilgilerinden istifade olunmuştu.

Biz bu mazbatadan, Hükümetin Avrupadan orman mütehassısları getirerek memleketimizde ormanlar hakkında yapılması icap eden islâhatı tahakkuk ettirmek ihtiyacı ve zarureti idrak ettiğini anlamaktayız.

Yine adı geçen mazbata, bizde daha evvel ormanlara mütedair bir nizamnamenin meydana getirilmek istendiğini, fakat bazı sebeplerden dolayı buna imkân olmadığını göstermektedir.

Bu sebeplerin başlıcaları şunlardı:

a) Askerî idarelerin, bilhassa Tersane ve Tophane-i Amire İdarelerinin, ihtiyaçları bulunan kereste ve odunları temin hususunda haiz oldukları geniş salâhiyetler ;

b) Mirî ormanlardan, her nev'i iktisadî faydaların hiç bir fenni esasa istinat etmeden, özel şahıslar tarafından elde edilmesi.

Bu son sebep bilhassa çok önemli idi. Amenajman plânı dahilinde olmadan yapılan kat'iyatlar, ormanların sistemli bir şekilde tahribinden başka bir şey değildi. Biz bu serbest intifa durumunu, evvelce cibal-i mubahadaki kuru ve ormanlardan bahsederken tebarüz ettirmiştik (Bak, a.g. ikinci makalemiz, No: 71 - 77). Keza kura ve kasabalara tahsis edilmiş

olan baltalıklarda da, bu vaziyet tecelli etmekte idi (Bak, ikinci makalemiz, No: 79 - 80).

Orman Nizamnamesinin isdarında her şeyden önce, Devlete ait olan kuru ve ormanların muhafaza ve idare tarzlarının tanzim gayesi gelmekte idi.

1286 tarihli Orman Nizamnamesi, hususi şahıslara ait ormanlara mütedair hükümler sevk etmemiş ve bunları eskiden tâbi oldukları Arazi Kanununun, hiç de ihtiyaca cevap veremiyen hükümlerine terk etmişti.

Acaba buna hangi âmiller sebep olmuştur.

Biz bu hususu da yine sözü geçen Şurayı Devletin Nafia Dairesi tarafından hazırlanan mazbatadan anlamaktayız.

Mazbataya göre bunun sebebi ikidir :

a) Hususi şahıslara ait kuru ve ormanlara mütedair hükümlerin vaz'ı, Orman Nizamnamesinin hazırlanmasını geciktireceğinden, bundan sarfı nazar edilmişti.

b) Esasen bu nizamnamenin, hüküm bakımından eksik olan kısımlarının, ileride hazırlanacak Orman Kanunu ile tamamlanacağı hususunda edinilen kanaatin da, bu hususta büyük rolü olmuştu.

Filhakika kişilere ait kuru ve ormanlara mütedair yeni hükümler konulunca, bunlara uymayan 1274 tarihli Arazi Kanununun hükümlerini de değiştirmek icap edecekti. Bu hal ise, zamana ihtiyaç gösterdiğinden, bundan şimdilik vaz geçmek zarureti ile karşılaşılmıştı⁵⁾.

5) Şurayı Devlet Nafia Dairesi tarafından, ormanlara mütedair hazırlanan ve bir nevi muclp sebepler lâyihası olan bu mazbatadan bazı parçaları zikr etmeği faldeli bulduk.

«Tarif ve beyana hacet olmadığı üzere servet-i mülkiyenin bir menba-i mühimmi dahi ormanlar olup kavald-i umumiye-i medeniyet iktizasınca bir mülkün semerat-ı tabiiyesinden istifade olunması mamuriyeti belediyenin terakki ve bekasına terettüp eden tedabir-i fiiliye mertebesinde ehem olduğundan düvel-i mütemeddine memalğinde ormanların muhafaza-i mamuriyetlerine ne derece sarf-ı mesayi-i fevkalâde ve semeratından ne suretle istifade olunduğu mevaddı malûmedendir.

Memaliki Devlet-i Aliye harita-i âlemin en mu'tena ve muteber kıt'atından mürekkep olup cenab-i hakkın bu mülke ihsan buyurduğu havas-ı tabiiye cümlesinden olmak üzere pek çok yerlerinde ihtiyacat-ı umumiye-i dahiliyeye mahsus olanlardan başka menafli kanunun Devlete ait cesim ve kadim ormanlar olduğu halde ezmine-i salifedenberi hiç birinin hüsn-ü muhafazasına itina olunmayıp bilâkis

Bu sebeplerden de anlaşıldığı üzere. Orman Nizamnamesinin isdarında, her şeyden önce Devlete ait ormanların muhafaza ve inzibat altına alınması gayesi, en mühim âmil olarak görünmektedir.

Esasen Şurayı Devlet Nafia Dairesinin bu husustaki mazbatası da bunu teyit etmektedir. Bu nizamnamenin ihtiva ettiği hükümler dikkatle incelenirse, böyle bir görüş tarzının doğruluğu derhal kendini göstermekte gecikmez.

herkesin keyfi mayese ihtitabına müsaade kılınmış olması bulunmaz ve müddet-i kalliye yetismez bir çok ormanların mahvını intaç eylediği ve mevcudundan asla istifade olunamadığı muhtac-ı izah değildir.

Bu hallerin mülk ve Devlete verdiği mazarrat evvel ve ahir Saltanat-ı Seniyece mülahaza edilmiş ve çare-i islahı üzerine bir çok müzakereler cereyan edip çünkü Avrupaca ormanların muhafazası emrinde müttehaz ve mer'î olan usul ve kavaid-i fen-i mahsusuna müstenit olduğundan bizde de o usule riayet olunmasının lüzum ve ehemmiyeti sabit olarak birkaç sene evvel ol Avrupadan orman ilmine asına mühendisler celbi ile burada bir orman mektebi ve bir de orman meclisi teşkil kılınmış ve mekteb-i mezkûrede hayli şakird yetiştirilmiştir.

Vakıa teşebbüsât-ı meşruha ormanların idare-i umumiyesinde mültezem olan islahatın üssülesas olduğunda şüphe yoksa da kâffe-i umur-u icraliyede husul-ü istikamet vaz'-ı kanuna mevkufl olması ile ormanlar hakkında bir nizam-ı umuminin tesis ve tanzimine mecburiyet görünerek buna dair mukaddema bir lâyiha dahi kaleme alınmış bulunduğu müteakip ormanlar idaresinin Maliye Nezaret-i cellesinin ihalesi ve Rum İli ve Anadolu kıtalarınca bazı ormanların taht-ı muhafazaya ithal ile escarının mukavele-i mahsusa altında furuht olunmasından bittecrübe faide-i külliye görülmesi bu yolda arz-ı taahhüdât eden sermayedarın temini ve usul-ü muhafazanın tayini ile ormanların idare-i umumiyesinden memûl ve muntazır olan fevaid ve menafin istihsaline çalışılmasını tâcil eylediğinden lâyiha-i mezkûre nezaretî müşarûlleyha tarafından ba tezkere Bab-ı Aliye gönderilip Şurayı Devlete havale buyurulmuş olamkla bu işe vukuf ve malûmatı olan memurlar hazır oldukları halde Nafia Dairesince mütalâa olunup eğerci ahkâm-ı mündericesi fen ve malûmata göre vazı ve tertip edilmiş ve ormanlarca emr-i muhafazaya muktazı olan tedabiri mutazammın bulunmuş ise de atide tafsil ve irad olunan mevad ve esbabdan dolayı memaliki Devlet-i Aliyenin usul-ü idaresine ve ahalinin âdat-ı melûfesine daha muvafık bir esasa tatbik-i masiâhat olunmasının ehemmiyeti bilmüzakere itiraf olduğundan matlûp ve maksut olan surete göre dairece tertip edilen lâyiha geçende hey'et-i umumiyeye arz edilip müzakerat-ı vakıanın neticesi bazı tadilât ve tebeddülât-ı tayin eylediğine ve Orman Nizamnamesinin tesisini tehir ve işkâl eden esbabın başlıcası tersane ve tophane-i âmirre idarelerinin mirl ormanlarda hisse-i tasarrufu olup kendilerine muktazı keresteyi almak

Evvelce hükümlerini etraflıca tetkik ettiğimiz cibal-i mubahadaki koru ve ormanları, mükliyet bakımından Devlete ait olan nev'i şahsına münhasır bir nev'i Devlet emlakı olarak kabul etmiştik.

Bu kabil ormanların mahiyetleri icabı, geniş manâda «res nullius» olmadığını ve bunlardan intifain tamamen mubah addolunduğunu; bu hal ise bunların gelişi güzel tahriplerini intaç ettiğini görmüştük (Bak, a. g. ikinci makalemiz, No: 75).

İçin bazı usulü mahsusaya istinat eylemeleri maddesi olduğu ve ormanlardan miri kerestesi ihraç ve naklinin ötedenberi efrad-ı ahali uhdelerine tahmil olunmuş olması dahi islahat-ı matlubeye karşı türlü türlü sulistimalât ve şikâyatı davet eylemekte bulunduğu halde asr-ı memduhül asar hazret cihan baninin en hayırlı icraatından olmak üzere ahali marifetiyle miri kerestesi nakli hususunda mevzu olan kâffe-i malûmat-ı örfiye ve kadimenin fesih ve ilgası ile tersane ve tophane idareleri taraflarından ormanlara müdahale olunmayıp anlara muktazi olan kerestenin orman idaresi vesatatiyle kat'i ve nakli ettirilmesi hakkında bu defa meclis-ül mahsus-u vükelâ kararıyle sayan buyurulan müsaade mehasin-i ifade-i Hazret şehiryari Şurayı Devlete tebliğ buyurulmuş olduğuna binaen..... orman idaresi tarafından tersane ve tophaneye verilecek kerestenin suret-i kat'i ve nakli ve muamelâtı saire-i müteferriasi nizam-ı mahsusa rabt ve tevsik edilmedikçe idarelerin umurunu sekteyen vikaye müşkil olacağından maslahatın her ciheti tetkik ve müzakere ile ormanların idare-i umumiyesi hakkında olan nizamname lâyihası ikmal ettirilerek ve tersane ve tophane-i âmire kerestesinin sureti tedarik ve itasına dair başka bir nizamname lâyihası dahi yapılarak Dahiliye ve Bahriye ve Divan-ı Ahkâm-ı Adliye ve Maliye Nazırları ve tophane müdiri Devletlü Paşalar Hazeratı hazır oldukları halde kiraat ve mütalâa ve bazı maddeleri müzakerat-ı vakıaya göre tashih olunup leffen takdim kılındı.

İşbu iki lâyihanın biri ormanların idare-i umumiyesini mutazammın olduğu diğeri anın fer'i hükmünde bulunduğu cihetle ibtida idare nizamnamesinin ahkâm-ı mündericesine müteallik olan seylerden bahis olunmak münasip görülmüştür.

Lâyiha-i mezkûrenin bab-ı evvelinde ormanların aksamı beyan olunmuş olup eğerci bu nizamın vaz'ından murad Devlete aid olan ormanların muhafaza ve idarelerini tanzim eylemek kaziyesi olduğu halde ahkâm-ı mündericesinin Devlete ait olmıyan ormanlara şumulüne mahal olmıyacağı hatıra gelir ise de Memalik-i Devlet-i Aliyede tahsisat kabilinden olan evkafın malı olmak üzere bir takım ormanlar ve kasabata ve kuraya mahsus kaitalıklar bulunduğundan miri ormanların idare ve muhafazalarını tanzime lâzım olan kavaid vaz' ve tesis edilib de anlar açıkda ve hal hazırlarında bırakılsa çünkü miri ormanlarını idare-i mahsusa tahtına almanın iki aşlı olup birisi bunların harabdan vikayeleriyle servet-i tabiiye-i mülkiyenin

Devlet, artık bunların bu şekilde tahriplerine mani olmak için kat'i tedbirler almak zaruretini his etmiş ve cibal-i mubaha ormanlarını, miri orman kategorisine ithal eylemiştir.

87 — H. 1286 tarihli Orman Nizamnamesi, memleketimizdeki ormanları dört kısma ayırmaktadır (O. N. Madde, I)⁶.

bekasına hizmet etmek ve diğeri hüsn-ü muhafaza semeresiyle kesilüp satılacak ağaçlardan ve ormanlara mahsus olan mahsulattan Hazine-i Devletçe nakden istifa olunmak maddeleri olduğuna nazaran şu faidelerin evkafa ait olan ormanlardan dahi istihsal yani Evkaf-ı Hümayın Nezaret-i Celilesi tarafından oraya merbut ormanlar miri ormanları gibi taht-ı muhafaza ve idareye alınarak bir takım evkaf-ı şerife menafinin tevkir ve temin edilmesi ve bu sırada kasabat ve kura baltalıklarının vikaye ve muhafazalarına müteallik tedabirin ittihazı ehem görünüp hattâ esna-i müzakerede irad olunan bazı mütalâat ve âra iktizasınca bilumum ormanların asar-ı servet-i tabiyeden olması ve bekalarında olan menfaat-ı maddiye ve maneviyenin yine umuma ait bulunması itibarı ile ve Arazi Kanunununda hüdal nabit olan escarın Beytülmale raci olduğuna ve bunların kal'i ve kam'ına arazi mütesarrifinin salâhiyeti olmadığına dair münderic olan mevaddı müteaddide ahkâmı ile eshas uhdelerinde bulunan koruların bile külliyyen kat'ı ve imha olunomaması zımında orman idaresine hakk-ı nezaret verilmesi tasavvur olunmuş ise de bunun icrası umumî bir Orman Kanunu yapmağa ve Arazi Kanununundaki ahkâmın iktiza edenlerini tâdil ve tebdil etmeğe mevkuf olup şu yolda lâzım gelen müzakerata mübaseret kılınması dahi daireye havale buyurulduğundan anın karar ve neticesi bundan böyle arz ve beyan olunmak üzere lâyiha-i maruzenin ahkâmı miri ve vakif ormanları ile kasabat ve kura baltalıklarına hasır edilerek, bab-ı evveli üç kısma ve bab-ı sanisi dahi muhakemat ve mücazat ünvanı ile iki fasla taksim olunmuş ve suver-i icraiyesini mübeyyin bir de hafime ilâve kılınmıştır». Bak, S. Karakoç a. g. e. Sah, 329 ve sonrası. Mazbata daha devam etmektedir. Bu mazbata Şurayı Devletin umumî heyetinin de tasvibine mazhar olmuştur. Hey'eti umumiyeden, mazbataya yazılan ilâve şöyle başlıyordu: «Şurayı Devlet Nafia Dairesinin işbu mazbatasıyla melfuf nizamname lâyhaları hey'et-i umumiyede kiraat ve mütalâa olundu. Memaliki Devlet-i Aliyede bulunan ormanların tanzim-i idare ve muhafaza-i mamuriyetleri islâhat-ı mülkiyenin bir kısm-ı mühimmi olup bunun Devlet ve memleketçe göstereceği fevald ve muhassenat ve idarece ittihazı muktazi olan kavalt ve muamelât hakkında dâirenin irad eylediği mütalâat pek etraflı ve yolunda görüldüğünden karar mâslahat-ı meyane-i acizanemizce de kabul ve tasdik olundu.....» (Devamı için bak. Serkis Karakoç, a. g. e. Sah, 335).

6) Orman nizamnamesinin birinci maddesi aynen şöyledir: «Memaliki mahrusa-i şahanede kâin ormanlar dört kısma münkasımdır. Birincisi doğrudan doğru-

Bu dört kısım şu ormanlardan tereküp etmekte idi :

- 1) Doğrudan doğruya Devlete ait ormanlar,
- 2) Evkafa bağlı ormanlar,
- 3) Kura ve kasabalara mahusus baltalıklar,
- 4) Özel şahıslar uhdesinde bulunan ormanlar.

Nizamname, evvelce de işaret ettiğimiz gibi (Bak, No: 86.), ilk üç kısım ormanlar hakkında kaideler vaz etmiş son kısmı ise, yine 1274 tarihli Arazi Kanununun bu husustaki hükümlerine bırakmıştır.

Demek oluyorki, Orman Nizamnamesi, özel kişilere ait ormanlar hakkında hiç bir hüküm koymamış, bu hal ise, onda istenilen bir şekilde, orman kodu olmak vasfını büsbütün ortadan kaldırmıştı.

Buraya kadar yapmış olduğumuz incelemeler, bizlere memleketimizde uzun seneler mer'iyette kalmış olan Orman Nizamnamesinin pek acele bir şekilde hazırlanmış olduğunu ve esas gayesinin de, Devlete ait ormanların muhafaza ve muntazam bir idare altına alınmasını hedef edindiğini açıkça göstermektedir. Yani Nizamname hükümleri mahdut ve etraflı olmıyan müeyyidelere istinat etmekte idi.

88 — Burada bu husustaki izahatımıza, şimdilik bir son vererek Orman Nizamnamesinin hükümlerini tetkike başlayalım.

Evvelâ, bu Nizamnamenin sistematığıne bir göz atalım :

11 Şevval H. 1286 tarihli Orman Nizamnamesinin sistematığı :

52 maddeden ibaret bulunan bu Nizamname başlıca 2 bab'a ayrılmıştır.

Birinci bab, üç kısma bölünmekte olup birinci kısım Devlete ait (miri) ormanlara mütedair hükümleri ihtiva etmektedir. Bu kısım 18 maddeden ibaret bulunmaktadır. İkinci kısımda, evkafa ait ormanlara mütedair hükümler yer almaktadır. Burada iki madde mevcuttur.

Birinci babın son kısmında ise, kura ve kasabata mahsus kaideler mevcuttur. Burada 6 madde bulunmaktadır. Nizamnamenin ikinci babı ise ilk babda olduğu gibi kısımlara ayrılmayıp fasillara bölünmüştür.

ya Devlete ait bulunan ve ikincisi evkafa merbut olan ormanlar ve üçüncüsü kasabat ve kuraya mahsus baltalıklar, dördüncüsü eshas uhdesinde bulunan korulardır.

Aynı maddenin son fıkrası evvelce işaret ettiğimiz veçhile, dördüncü kısmı teşkil eden ormanların Arazi Kanununun bu husustaki hükümlerine tâbi olacağını ta'rih etmektedir.

İki faslı ihtiva eden bu babın birinci kısmında, muhakeme usullerine mütedair hükümler, ikinci faslında ise cezaî müeyyideler yer almaktadır.

Birinci fasıl 6, ikincisi ise 20 maddeden tereküp etmektedir. Biz, kanunun birinci babının kısımlara, ikincisinin ise fasıllara ayrılmış bulunmasının sebebini anlayamadık. Eldeki mevcut bütün ilmi imkânları kullandık ise de, bu araştırmalarımız, bu noktayı halle maalesef muvafak olamamıştır.

Esasen Orman Nizamnamesini hukukî cepheden tetkik eyleyen herhangi bir esere de rastlayamadık. Eşef verici olan bu durum, çalışmalarımızı hayli güçleştirmiş ve ona ancak, nâciz mesai ve görüşlerimiz hudut olabilmıştır. Bu konudaki tetkiklerimize nihayet vererek Orman Nizamnamesinin, birinci kısım ormanları teşkil eden Devlete ait ormanlara mütedair hükümlerini inceleyelim.

89 — I. Devlete ait ormanlar (mirî) :

Orman Nizamnamesinin mirî ormanlara müteallik hükümlerinden şu noktaları istihraç edebiliriz.

I) Devlet ormanlarının tayin ve tesbiti :

Bilindiği üzere bu Nizamnamenin esas hedefi, Devlete ait bulunan ormanları, muhafaza ve muntazam bir idare altına almak idi. Bu gayenin tahakkuku için de yapılacak ilk iş, bunların tayin ve tesbiti cihetine gitmek olacaktır.

Esasen herhangi bir hususa bir hükmü tatbik etmek icab ettiği zaman, bunun muhteva ve hududunu tesbit ve tayin eylemek, ilk nazarda yapılan şeylerdendir.

Burada önemli bir mesele ile karşılaşmaktayız. Acaba, nev'iyeti henüz tayin ve tesbit olunamamış ve tapuda da kaydı bulunmayan bir ormanın, mülkiyet bakımından ihtisası kime ait olacaktır. Başka bir deyimle, bu kabil ormanlar hakkında hangi hükümler tatbik olunacaktır.

Orman Nizamnamesinin tatbikinde, bu hususta bir çok ihtilâflar meydana gelmiş, bu hal ise büyük mahzurlara sebebiyet vermişti. Temyiz Mahkemesi, 18 Eylül 1330 tarihli ve 232 numaralı bir kararında, bu kabil ihtilâflara son verebilecek olan bir hal çaresi bulmuştur. Kararın nihai hükmü aynen şöyledir. «..... alel umum ormanlar hilâfı sabit oluncaya kadar mirî ormanı addolunur⁷⁾».

Yüksek Mahkemenin bu kararı kanatımızca iki bakımdan isabetli bulunmaktadır :

7) Bak, Serkis Karakoç, a. g. e. Sah. 336.

a) Ormanların haiz bulunduğu öneme binaen bunların bu kabil durumlarda, Devlete ait bulunmalarının asıl olması.

b) Bu kabil ormanlara mütedair bu konuda beliren ihtilâfların ve dermeyan olunacak iddiaların, mahkemelerce mesmu olabilmesi.

Görülüyorki Yüksek Mahkeme, ormanların mülkiyet bakımından ait buldukları şahısların belli olmaması halinde, meydana gelebilecek nizaları, hukuk prensiplerine uygun bir şekilde hal eylemek imkânını bulabilmiştir.

Fikrimizce, muhtelif vesilelerle tebarüz ettirmeğe çalıştığımız veçhile de ormanların sosyal ve iktisadî kıymetleri bakımından arz ettikleri önem, asıl olarak bunların âmmeye, yani Devlete isbat olunmalarını istilzam etmektedir.

İmdi, Nizamnamece tesbit ve tayinleri icra olunan mirî ormanlardan ne şekilde istifade olunacağını inceleyelim:

2) Mirî ormanlardan istifade şekli :

Devlete ait ormanların tayin ve tesbitlerinden sonra bunlardan nasıl istifade olunacağını, Nizamname gayet mücmel bir şekilde göstermektedir. Evvelâ, mirî ormanlardan kimlerin istifade etmek salâhiyetinde bulunduğu bir sıra dahilinde tasrih edilmektedir.

90 — A) Muayyen bir mukaveleye müsteniden ve kararlaştırılan şartlara riayet şartı ile, mirî ormanlardan istifade durumunda bulunanlar:

Bu kabil müstefitler, umumiyetle orman malzemesi ile uğraşan kimselerdir. Bunların istifade durumu muhteva bakımından önemli olup, akdin mevzuu, büyük bir şümül ve kıymet arz etmektedir.

Şimdi bunların istifade şartlarını, Nizamname hükümleri noktasından tetkik edelim.

İstifade şartları :

1) Evvelâ ortada muteber bir mukavelenin bulunması⁸⁾.

2) Bu mukavelede derpış olunan taahhüt belgelerinin itası : (Bak, O. N. Madde 9)⁹⁾.

8) Bu hususta, Temyiz Mahkemesinin bir kararını zikr etmeği faydalı bulduk. «Muteber olmıyan yani salâhiyettar olmıyan merci tarafından kat'iyat emirleri kat'ıları mesuliyetten kurtaramaz» (Bak, Temyiz Mahkemesi Mukarreratı, I/Ağustos/1323, No.: 634, S. Karakoç'dan naklen, a. g. eser, Sah. 338).

9) Orman Nizamnamesinin 9 uncu maddesinin birinci fıkrası aynen şöyledir: «Ormanlardan (mirî) kerestelik ağaç kat'ı ve kat' olunan kerestelik ağaçların yerine kaldırılıp nakli memurları tarafından ruhsat ilim ve haberi itasına manuttur»

3) Devlet ormanlarından kat'ı olunacak malzemenin nakline mütedair ayrıca memurundan alınacak senedin mevcudiyeti (Bak, O. N. Madde : 9 Fıkra I).

4) Kat'iyatta bulunacak âkidin istihdam edeceği işçilerin, ormanlara ika edecekleri zararlar için kanun tarafından kabul olunan ceza-i nakdilerin ödenmesi hususunda, bunların teminini imkân kılacak kefalet akçasının gösterilmesi.

Burada Devlet icabettiği takdirde, aynı kefalet yerine şahsî kefaleti de kabulde muhayyerdi (Bak, O. N. Madde II).

5) Akdin mevzuuna giren malzemenin temini hususunda ilgili memurlara tanınan tesbit salâhiyeti. Salâhiyettar memurlar, mukavele mucibince, âkidin kat'ı edeceği ağaçları, kabul olunan esaslar dahilinde tesbit etmekle mükellef tutulmuşlardır (Bak, N. O. Madde 10).

Ağaçları alâmet-i mahsusa ile nişanlama şeklinde yapılan bu tesbit fiili, bunların menşeiini gösteren bir nev'i belge (şahadetname) olarak kabul olunmuştur.

Görülüyorki Devlete ait ormanların hususî şahıslar tarafından işletilmesi, ancak Nizamnamenin, derpiş ettiği şartlar dairesinde tanzim olunacak bir mukavele ile mümkün olabilmektedir.

Nizamnamenin bu kaidesi, âmir bir hüküm mahiyetini taşımaktadır. Kanaatımızca, bunun hilâfına hareket mümkün değildir. Maddenin ibaresi bu hususu açıkça teyit etmektedir. Mukavelenin ihtiva etmesi iktiza eden şartları tesbit hususunda, Orman Nizamnamesinin atıf yaptığı «Hususî Talimat», 4 Ocak 1291 tarihinde hazırlanarak, mer'iyete konulmuştur (Bak, O. Nizamnamesi, Madde : 12)¹⁰.

«Ormanları Taht-ı İdare Ve İnzibata Alınmayan Vilâyata Mahsus Ve Orman Nizamnamesini Müfessir Talimat» ın dördüncü mddesinde bu hususa mütedair sarahat mevcuttur¹¹.

10) Orman Nizamnamesinin, 12 nci maddesi aynen şöyledir: «Miri ormanlardan bir kitayı muayenede bulunan ağaçların mukavele-i mahsusa ile taliblerine kat'ı ettirilmesi caiz olacak ve her ne suretle olur ise olsun miri ormanlardan müsterilerinin kat'ı edecekleri eşğarın tayin ve kat'ı ve nakilleri talimat-ı mahsusa ahkâmına tevfiik olunacaktır».

11) Adı geçen, Müfessir Talimatın dördüncü maddesi aynen şöyledir: «Orman Nizamnamesinin 9, 10, 11 inci maddeleri, parça parça mahallerde bulunan ağaçların kesilmesine dair bulunduğu cihetle bu misillü mahallerde bulunan ağaçların kaimen yani durduğu yerde haliyle satılması icab ettiği halde Hükümet-i Canibinden orman idaresi ile bilmuhabere talibleriyle bir mukavelenamenin yapılarak anın

Müfessir Talimatta, daha ziyade malî esaslar yer almaktadır. Ez-cümle, bedelin, tacir tarafından ne suretle ifa olunacağı, ve keza, verilecek teminatın mahiyeti hakkında sarahat mevcuttur (Fazla bilgi için bak, adı geçen talimat, madde 6)¹².

Gerek Orman Nizamnamesinin ve gerek bu husustaki Talimatların ihtiva eylediği hükümlere nazaran bu mukavele, tamamen hususî hukuk esaslarına müstenit bulunmaktadır. İdarî mukavelelerde aranan unsurlar burada mevcut değildir.

91 — B — Mirî ormanlardan meccanen istifade edenler :

1) Bunlar kuralarda ikamet eden kimselerdir. Yani muayyen bir köyde ikamet şartı, mirî ormanlardan istifade edebilmek imkânını sağlamaktadır. Bu istifade muayyen bir bedele tabi tutulmamıştır.

2) İstifadenin mevzuu :

Orman Nizamnamesi, mirî ormanlardan bedelsiz istifadede bulunacakların hangi şartlara tabi tutulacaklarını ve bu istifadenin şümul ve hudutlarını tayin ve tesbit etmiştir (O. N. Madde: 5 ve 13-16).

üzerine kesileceğinden böyle mukavelename ile satılan ağaçların beherine ve yahut o ağaçlardan yapılacak şeylerin cinsine göre verilecek fiyat ile bedelinin ne suretle tediye olunacağı ve teferrüat-ı sairesi madde-i mezkûrede de münderic serzite tev-fikan yapılacak mukavelenamelerde zikir ve tasrih edilmesi ve işlenmiş ağacın mahallerine nakil ile satıldıktan ve istifa edildikten sonra verilecek bedelâtın gösterilecek hükûmet mal sandığına teslim kılınması ve bunların bedelâti tamamen alındığını mübeyyin sandık-ı mezkûr tarafından memhur ilm-i haber alınıp bir tarafa gösterilmedikçe nakle ruhsat verilmemesi ve mültezimlerin müzayedâ fiyatından yüzde beş ve yahut onunu temin akcesi namı ile peşinen vermeğe ve kefil-i muteber göstermeğe mecbur bulundurulması iktiza eder.» (Bak, düstur, birinci tertip, Cilt III, Sah. 281. Keza bak, Serkis Karakoç, a. e. g. sah, 363

12) Bu konuda ayrıca, 30 sefer 1293 tarihinde neşir olunan «Alel Umum Ormanlardan Çıkarılan Kereste Ve Hatap Ve Kömürlerden Ahz Ve Istifa Kılınacak Rûsumat İle Mukabilinde Sarf Edilecek Tezakir Ve Pulların Envainâ Ve Rûsumatın İstihsal Ve Tezakirin İstimaline Ve Tetkik Ve Kontrollarına Dâir Talimat»ın 5 inci maddesinde de sarahat vardır (Bak, düstur, birinci tertip cilt III, Sah. 291).

Biz mümkün mertebe konumuzdan fazla acılmamak için bu hususu yalnız referans vermekle geçiriyoruz. Fazla bilgi edinmek isteyenler, bu Talimatı tetkik edebilirler. Bu Talimat, daha ziyade ormanlardan alınacak rûsumlara mütedair hükümleri ihtiva etmektedir.

Şimdi, Nizamnamenin bu hususta koymuş olduğu şart ve tahditleri görelim :

a) Gayede tahdid :

Orman Nizamnamesi, mirî ormanlardan meccanen istifade edeceklerin zarurî ihtiyaçlarını, istifadelerine bir sınır olarak kabul etmiştir. Filhakika bu haktan müstefit olanların ticaret kasdı ile kat'iyatta bulunmaları halinde, meccanen istifade durumu, ortadan kalkmakta ve Devlet için de, muayyen bir bedel istemek salâhiyeti meydana gelebilmektedir¹³.

b) İstifadenin konusuna göre hükümlerde görülen farklar.

Orman Nizamnamesinde, Devlet ormanlarından bedelsiz istifade edeceklerin, zatî ihtiyaçları ile hayvanlarının ihtiyaçlarına mütedair farklı hükümler mevcuttur.

b/1) H. 1286 tarihinde mer'iyete giren Orman Nizamnamesinin bu husustaki hükümleri şöyle idi. Kura ahalisi, cibal-i mubahadaki ormanlarda olduğu gibi gelişi güzel kat'iyatta bulunamayacak, ancak Nizamnamenin 5 inci maddesi dahilinde, zarurî ihtiyaçlarını temin edebilecektir. Evvelce gördüğümüz üzere, (bak a. g. ikinci makalemiz, No: 71 - 77) cibal-i mubahadaki ormanların ağaçları mubah eşyalardan ad-dolunduğundan bunlardan intifa hususunda hiç bir tahdit konulmamıştı.

Orman Nizamnamesi bu kabil ormanları mirî orman kategorisine ithal eylediğinden, bunlarda evvelce cari olan serbest intifa durumu, gaye ve mahal bakımından tahdide uğramış oldu¹⁴.

b/2) Zaman bakımından takyit : Orman Nizamnamesi ağaçların cinslerini göz önünde tutarak, bunların muayyen zamanlarda kesilmele-

13) Orman Nizamnamesinin besinci maddesi aynen şöyledir: «Ahal-i kura süknaaları ile anbar ve ağıl misillü muhtaç oldukları ebniyeyi tamir veya müceddeden inşa etmek ve araba ve edevat-ı ziraat eylemek ve ihtiyacat-ı beytiyeleri mertebesinde kömür yapmak ve odun kesmek olmak için mirî ormanlardan meccanen kereste ve eşcar kesecek ve fakat ticaret için kat'î edecekleri kerestenin idare tarafından tayin olunan kıymet ve esmanını itaya ve tüccar gibi işbu Nizamname ahkâmına ittibaa mecbur olacakları misillü gerek bizzat ve gerek bilvasıta ahâr mahalle nakil ve furuht edecekleri hatap ve kömür için mirî ormanından kesilecek eşcarın idare tarafından tayin olunacak kıymetini ita eyleyeceklerdir».

14) Orman Nizamnamesinin, besinci maddesi, II Ekim 1336 tarihli Bataklık Kanunu ile mer'iyetten kaldırılmıştır. Bak. Bataklık Kanunu, madde 6.

rini kabul etmiştir (Bak, O. N. Madde 7. Muaddel şekli 28 Teşrinisani 1310). Meselâ yapraklarını döken ağaçlar, her mahallin hususî şartlarına göre muayyen zamanlarda, yapraklarını dökmeyenler ise her zaman kat'ı olunabilirler.

b/3) Muayyen yer sakinlerine, hayvanlarını rai ettirmek (otlatmak) için tanınan salâhiyetler :

Bu husus içinde şu şartların mevcudiyeti aranmakta idi.

Bunları iki cepheden mütalâa etmek kabildir.

aa) Müstefitlere düşen vazifeler : Köy muhtarları, her sene kendi köyleri halkının, mirî ormanlarda otlatacakları hayvanların miktar ve cinslerini gösterir bir listeyi, ilgili memurlara vermekle mükellef tutulmuşlardır (Bak, O. N. Madde : 13, Müfessir Talimat; Madde: 6)¹⁵.

bb) Orman memurlarının bu husustaki vazifeleri : İlgili memurlar, muhtarlar tarafından kendilerine verilen listeleri tetkik edip hayvanların ormanlarda duracakları mevsim, ve otlatma müddetini tesbit etmekle mükellef kılınmışlardır (Bak, O. N. Madde 14, Müfessir Talimat, Madde : 6).

Bu Talimatın bir hükmüne göre, mirî ormanların alelittlak hepsinde hayvan otlatmak müsaadesi oldukça tahdide uğratılmıştır (Müfessir Talimat. Madde 6).

cc) Hayvan otlatmanın bedelsiz oluşu :

Böyle bir hak herkese tanınmamıştı. Meccanen hayvanlarını otlatmak salâhiyetine malik olanlar, ancak Nizamnamenin tasrih ettiği muayyen kura sakinleri idi. Bunlar yukarıda izah olunan muayyen şartlara riayet halinde, meccanen istifade durumundan faydalanabilmekte idiler. Yabancılara ise böyle bir hak tanınmamıştır (Bak, O. N. Madde . 16. Müfessir Talimat, m. 7).

Haricтен gelen ve tacir malı olan hayvan sürülerinin mirî ormanlarda durmaları veya buralarda otlamaları halinde alınacak resim hak-

15) Sözü geçen Müfessir Talimatta şöyle bir hüküm vardır: «Orman Nizamnamesinin 13 ve 14 üncü maddeleri hayvanat sürülerinin mirî ormanlarda ne suretle otlatıldığına dair bulunduğundan kış mevsiminde yaprağını döken ağaçlı ormanlarda hayvanat otlatılması her ne kadar caiz ise de işbu ormanların ağaçları onbeş yasını geçmiş bulunması ve bundan aşağı yaşda bulunan genc ve taze yetişen ormanlarda hayvanat otlatılmasına ruhsat verilmemesi icap eder» (Bak, Müfessir Talimat, madde : 7).

kında, Orman Nizamnamesinin 16 ncı maddesinde sarahat mevcuttur (Bak, O. N. Madde : 16. Müfessir Talimat, m. 7.).

Görülüyorki muayyen yer sakinlerine, bedelsiz olarak hayvanlarını otlatma hakkını, H. 1274 tarihli Arazi Kanunu gibi Orman Nizamnamesi de tanımaktadır (Bak, Arazi K. M. 105).

Hayvanatın, otlattırılmasından dolayı muayyen yer sakinlerinin hiç bir resme tâbi olmayacakları esası, Nizamnamenin yabancılardan bu hususta resim alınacağına mütedair hükümü ihtiva eden 16 ncı maddesi ile Müfessir Talimatın 7 ncı maddesinden anlaşılmaktadır. Böyle bir sarahat, Nizamnamenin ruhu ile yukarıki cümlede adı geçen maddelerin delâletinden inbias etmektedir. Sonradan neşir olunan Tahrirat-ı Dahiliye, bu husustaki meccanen istifade durumuna daha çok vuzuh vermiştir¹⁶.

11 Ekim 1336 tarihli Baltalık Kanunu, miri ormanlardan hayvan otlatmak suretiyle istifadede bulunanların, orman idaresince verilmiş resmi bir belge ibraz etmedikçe, bu kabil ormanlara girmelerini men etmiştir (Bak, Baltalık Kanunu, Madde 4).

Bu tahdiden maksat, ormanların ancak muayyen kimseler tarafından hayvan otlatmak gibi hususlarda meccanen istifade olunacağını ve böylelikle gelişi güzel hayvan sürüleri tarafından bunların artık tahrip olunmalarının önüne geçileceğidir.

92 — Bu incelemelerimiz bizlere, miri ormanlardan, özel kişilerin istifadelerinin başlıca iki şekilde tecelli etmekte olduğunu göstermektedir.

Birinci şekilde, ortada mevcut ve muteber bir mukaveleye istinat eden bir istifade tarzı mevzuu bahistir (Bak, No: 90). İkinci halde ise, Nizamnamenin kabul ettiği şartlar altında muayyen kimselere tanılan meccanen istifadedir (Bak, No: 91).

Görülüyorki H. 1286 tarihli Orman Nizamnamesinin miri ormanlara mütedair koymuş olduğu hükümler, gayet mücmel olup bunların fennî

16) 24 Haziran 1319 tarihinde nesrolunan Tahriratın, birinci fıkrası aynen şöyledir. «13 ve 14 üncü maddeler. (O. N.) de ahalinin besleyecekleri hayvanatın mikdarı tahdid edilmekle beraber bunlardan otlak resmi ahz ve istifasına dair kayıt ve sarahat olmamasına göre ahaliye ait hayvanat her ne miktarda olursa olsun resim ile mükellef olmamaları icab edeceği ve İskân eden aşair-i mütevattına hayvanatı hakkında da yerli ahali hayvanatına kıyasen muamele ifası, fakat henüz tahriri icra olunmayan aşalre ait bîlcümle hayvanatın resm-i mezkûr ile mükellef tutulması.....». (Bak, Serkis Karakoç, a. g. e. Sah. 339).

bir şekilde üretilmeleriyle muhafazalarını, istenilen bir şekilde sağlayamayacak bir durumda bulunmaktadır¹⁷.

Orman Nizamnamesinin miri yani Devlete ait ormanlara mütedair hükümlerini görmüş olduk. İmdi, bu Nizamnamede ikinci kısım ormanları teşkil eden Vakfa merbut ormanlara mütedair sevk olunan kaide-leri incelemeğe çalışacağız.

93 — II. Vakfa merbut ormanlar:

Orman Nizamnamesinin birinci babının ikinci kısmında Vakıf ormanlara mahsus hükümlerin yer aldığını, sözü geçen Nizamnamenin sistematiğini incelerken görmüştük (Bak, No. 88).

Burada bahis konusu olan vakıf tabiri, zihinleri şaşırtmamalıdır. Nizamname koyucusunun maksadı mazbut vakıflarla, arazi-i emiriye-i mevkufedir. Biz evvelce, arazi-i mevkufe-i emiriyenin hukukî mahiyetini incelemelerimizin başlarında tebarüz ettirmeğe çalışmıştık (Bak, a. g. Birinci makalemiz, No: 52). Keza mazbut vakıflardan neyin anlaşılması lâzım geleceğini de, kısaca izah etmiştik (Ba, a. g. ikinci makalemiz No: 78, Not 1).

Bu izahlarımız, incelediğimiz hukukî müesseselerin istenilen bir şekilde anlaşılabilmesi için nekadar zarurî olduğunu bariz bir surette ortaya koymaktadır¹⁸. İncelemelerimize mazbut vakıflardan başlayacağız.

94 — A. Mazbut Vakıflar :

Orman Nizamnamesi bu kabil vakıfları miri ormanların hükümlerine tâbi kılmaktadır.

17) Orman Nizamnamesinin ihtiva ettiği hükümler hakkındaki, umumî kanaatımızı toplu bir şekilde olmak üzere ileride serdedeceğimizden, burada sadece kısa bir izah tarzı ile iktifa ediyoruz.

18) Orman Nizamnamesi, Arazi Kanunu gibi, sahih vakıflar hakkında sâkit kalmıştır. Esasen evvelce de işaret ettiğimiz üzere, (bak, a. g. ikinci makalemiz, No: 78) sahih vakıflarda kanunî muameleler cereyan etmezdi. Burada vakfı yapanın irade ve koymuş olduğu şartlara göre amel olunurdu.

Arazi Kanununun bu husustaki hükmü aynen şöyle idi: «Arazi mevkufe iki kısımdır. Kısım-ı evvel sahlhen arazi-i memlûkeden iken şer'i şerife tevfiken vakf olunmuş olan arazidir ki, bu makule arazi-i mevkufenin rakabesi ve bilcümle hukuku tasarrufiyesi canib-i vakfa ait olarak bunlarda muamelâ-ı kanuniye cereyan etmeyüp ancak şart-ı vâkıf her ne ise ol vechile amel olunmak lâzım geldiği cihette arazi-i mevkufenin bu kısmında işbu kanunnamede bahis olunmayacaktır.»

Esasen evvelce de tebarüz ettirdiğimiz üzere (Bak, a. g. İkinci Makalemiz no: 78, not 1). Mazbut Vakıflar, idareleri Devletçe zabt olunan Vakıflardır. Bu bakımdan bunların Devlete ait ormanlarla beraber aynı hükümlere tâbi tutulmaları icab etmektedir (Bak, O. N. Madde: 20). Bu kabil vakıfların idareleriyle mütevellilerin herhangi bir şekilde meşgul olmaları imkânsız olduğundan, bunların da mirî ormanlar gibi muhafaza ve inzibat altına alınmaları zarureti, kendiliğinden tebarüz etmektedir.

B — Arazi-i emiriye-i mevkufe :

Bu vakıfların diğer bir isminin de, tahsisat ve irsad kabilinden vakıflar olduğuna evvelce işaret etmiştik (Bak, a. g. birinci makalemiz, No : 52)¹⁹.

Üç kısma ayrılan bu vakıflardan birincisinde, yani yalnız mirî menfaatların bir ciheti hayre tahsisi halinde, tatbik olunacak hüküm bakımından farklı bir durum mevcut idi. Bu birinci nevide, Arazi Kanununun hükümleri tatbik olunmakta idi. Yani bunlar, diğer mallar gibi tedavül imkânına malik idiler. Diğer iki nev'ide ise ki, bunlar, hâdisesine göre bazan hukuku tasarrufiyenin veya hem mirî menfaatlar ile hukuku tasarrufiyenin birlikte bir ciheti hayra tahsisi halinde meydana gelmekte idiler; bunlarda Arazi Kanununun hükümleri cari değildi. Bunlar tedavül etmezlerdi²⁰.

19) Bak, Arazi Kanunu, madde : 4 fıkra, 3.

20) Arazi Kanununun, bu noktaya temas eden dördüncü maddesinin, konumuzu ilgilendiren kısmı aynen şöyledir : «..... İşbu kanunnamede her ne zaman arazi-i mevkufe tebiri irad olunursa işte böyle tahsisat kabilinden olan arazi-i mevkufe murad olunur. Fakat bu makule arazi-i mevkufenin bir nev'i dahi varki rakabesi beytülmale ait olduğu gibi aşar ve rüsumatı canib-i miriye ait olduğu halde yalnız hukuku tasarrufiyesi ve yahut rakabesi beytülmale ait olarak aşar ve rusumatıyla beraber hukuku tasarrufiyesi bir cihete tahsis kılınmıştır.

Bu nev'i arazi-i mevkufede ferâğ ve intikal misillü ahkâm ve muamelât-i kanuniye cari olmayup ancak taraf-ı vakıfdan gerek bizzat gerek alâ tarik-i icar ziraat ve tasarruf ettirilerek menafîli hasılası vakfın meşrutünehine sarf olunur.»

Bidayette, bu iki nev'i gayri sahih vakıf için tasarruf senedi verilmezdi. 30 Mart 1329 tarihli Emval-i Gayri Menkulenin Tasarrufu Hakkındaki Kanunu Muvakkat ile, bunlara da tasarruf senedi verildi. (Madde : 1) (Bak, Düstur, II. Tertip, Cilt 5, Sah. 239).

Burada iki mesele ile karşılaşmaktayız :

Birinci mes'ele, bu kabil vakıfların da mazbut vakıflarda olduğu gibi miri ormanlara müteallik hükümlere tabi olup olmayacağıdır. Orman Nizamnamesinin 19 uncu maddesinin metni, bunların idarelerinin de miri ormanlar gibi, inzibat ve idare altına alınacaklarını göstermektedir. Halbuki, 20 nci maddenin ihtiva ettiği hüküm, bunun aksini teyit eder bir mahiyet arz etmektedir. Filhakika 20 nci maddede, «münhasıran evkaf-ı mazbuta dahilinde bulunan ormanlar taht-ı muhafazaya alınarak.....» ibaresi mevcuttur. Bu fıkraya göre amel ederek tahsisat ve irsat kabilinden olan vakıfların da miri ormanların hükümlerine tabi olamayacağı esasını ileri sürmek, kanaatımızca isabetli değildir. Nizamname koyucusunun maksadı, sahih vakıfların diğer iki kategorisini teşkil eden, mülhak ve müstesna vakıfları, bu hükümden istisna etmek gayesine matuf bulunmaktadır.

Nizamnamenin ihtiva ettiği bu husustaki ibarelerdeki (Bak, O. N. Madde : 19 - 20.) vuzuhsuzluk bir takım ihtilâfların meydana gelmesine sebep olmuştur. Muahharen 14 Şevval 1293 tarihinde neşir olunan «Evkaf Ormanlarının Suret-i İdaresi İle Mahsulâtından Alınacak Harçlar Hakkındaki Nizamnamenin» birinci maddesi bu hususu teyit etmektedir²¹.

Bu Kararnamenin birinci maddesi. Orman Nizamnamesinin 19 ve 20 nci maddelerindeki hükmü, hesap ve muamelelerine evkaf muhasebecileri tarafından nezaret olunan mülhak vakıflara da işmal etmiş bulunmaktadır. Demek oluyorki bu Kararname hükümlerine göre, bazı mülhak vakıflarda da miri ormanlara müteallik hükümler tatbik olunacaktır.

21) Bu Kararnamenin, konumuzla ilgili, birinci maddesinin hükmü şöyledir : «..... Orman Nizamnamesinin 19 uncu ve 20 nci maddelerinde münderic olduğuna ve evkaf-ı mezkûrenin mahallerinde tefrik-i envanda teşevvüs ve tereddüd hasıl olacağına binaen badema gerek tahsisat kabilinden olan arazi-i mevkufe ve gerek tevliyet ciheti fesih ile evkaf-ı hümayun hazinesinden evkaf muhasebecileri, maarifetiyle idare edilen evkaf-ı mazbûta ormanları ile (minel kadim müstesna olan bazı evkaf-ı malûme ve madüdeden maada) tevliyet ciheti birinin uhdesinde olup muhasebat ve muamelâtına evkaf muhasebecileri tarafından nezaret olunan evkaf-ı mülhakaya merbut bilecümle ormanların dahi orman memurları marifetiyle taht-ı idareye alınması Evkaf-ı Hümayun Nezaret Celilesi ile bilimuhabere kararlaştırarak İcra-i İcabına mahsus vükelâ kararıyle İrade-i Allye-i şereftaallük etmiş olması ile bundan böyle mezkûr ormanlar mahsulâtından alınacak resim hakkında muamele olunmak lâzım geleceği berveçhi zir-i tarif ve beyan olunur.» (Bak, Düstur, I. Tertip, Cilt 4, Sah. 442).

Sonraları 23 Eylül 1329 tarihinde neşir olunan bir İrade-i Seniye ile²², sekiz kalemden maada, sair bilcümle müstesna vakıfların istisnaiyeti ilga olunmuştur.

Görülüyorki, zamanla miri ormanların hükümlerine tâbi olmıyan ancak sekiz müstesna vakıf kalmakta idi.

İkinci mesele ise, Orman Nizamnamesinin miri ormanlara mütedair hükümlerinin, tahsisat kabilinden olan vakıfların her üç nev'ine de tatbik olunup olunamayacağıdır.

Orman Nizamnamesinin 19 uncu maddesinde aynen şöyle bir ibare mevcuttur: «Arazi Kanununun 4 üncü maddesinde tarif olunduğu üzere, tahsisat kabilinden olan arazi-i mevkufenin menafi-i hasılası vakfın meşrutünlehlere masruf olduğu.....». Kanaatimizce, buradaki menafi-i hasıla tabiri, hem menafi-i hazine ve hem de hukukî tasarrufiyeyi ihtiva eylemektedir.

Esasen Arazi Kanununda, menafi-i hazineyi aşar ve rusum tâbirleri temsil etmektedirler. Buradaki, menafi-i hasıla tâbiri ise, daha geniş bir mânâya gelmekte olup, hukuku tasarrufiyeden elde edilen hasılatı da içine almaktadır. Böyle bir tefsir tarzı bizlere daha mülâyim gelmektedir.

95 — H. 1286 tarihli Orman Nizamnamesi ile 1293 tarihli «Evkaf Ormanlarının Suret-i İdaresine Dair Kararname» ve sonradan neşir olunan 1329 tarihli İrade-i Seniye hükümlerine göre, memleketimizde, yukarıda sözü geçen vakıf ormanlar da miri ormanların hükümlerine tâbi tutulmuşlardır.

Görülüyorki Orman Nizamnamesinin miri ormanların hükümlerine tabi kıldığı mazbut vakıflarla, tahsis ve irsat kabilinden olan vakıflar kategorisine zamanla, mülhak ve müstesna vakıfların ekserisi de ithal olunmuştur. Böylelikle, vakfa merbut olan kuru ve ormanların, mühim

22) Bu İrade-i Seniye istisna olunan 8 kalem vakıflar şunlardır:

1 — Celâlye,

2 — Hacı Bektaş Veli,

3 — Abdülkadir Geylani,

4 — Hacı Bayram Veli,

5 — Gazi Mihâl,

6 — Ali,

7 — Süleyman,

8 — Gazi Evrenos.

(Bak. Adı geçen İrade-i Seniye, Düstur, İkinci tertip cilt, 5 Sah. 824).

(Keza bak. Serkis Karakoç; a. g. e. Sah. 373-374).

bir kısmı mirileştirilmiş oluyordu. Yani, Devlet bunların idarelerine el koyarak bunların bir nizam altında muhafazalarını temin eylemek gayesini istihdaf etmişti.

Buraya kadar yapmış olduğumuz incelemelerle, Orman Nizamnamesinin, gerek sahih ve gerek gayri sahih vakıflara mütedair hükümlerini tebarüz ettirmeğe çalıştık. İmdi, sözü geçen Nizamnamenin hükümlerine göre, üçüncü sınıf ormanları teşkil eden kura ve kasabata mahsus baltalıkların tâbi oldukları hukukî kaideleri göreceğiz.

96 — III — Evvelce Arazi Kanununun hükümlerini tetkik ederken (Bak, a. g. ikinci makalemiz, No: 78 - 82,) temas etmiş bulunduğumuz kasaba ve karyeler baltalıkları, bir karye veyahut kasabaya ihtitab ve intifa olunmak üzere tahsis edilmiş olan koru ve ormanlardır. (Bak, O. N. Madde : 21).

Bu hususa mütedair Orman Nizamnamesindeki hükümler, Arazi Kanunundakilere nazaran bariz bir fark ve değişiklik arz etmemektedirler. Esasen bu Nizamnamenin 22 ve 24 üncü maddeleri, Arazi Kanununa atıflar yaparak bu görüşümüzü teyit etmektedirler²³.

Sonradan, 11 Ekim 1336 senesinde neşir olunan Baltalık Kanunu, Orman Nizamnamesinin bazı maddelerini tâdil ederek, bu hususta daha etraflı hükümler vaz etmiştir²⁴.

Baltalıklara mütedair olan Arazi Kanunundaki hükümleri evvelce incelemiş bulunduğumuzdan (Bak, a. g. ikinci makalemiz, No: 78 - 82), izahatımız yalnız Orman Nizamnamesiyle Baltalık Kanununun hükümlerine istinat edecektir.

Yukarıda ismi geçen her iki metinden, aşağıdaki hükümleri tebarüz ettirmek mümkündür.

23) Orman Nizamnamesinin, 22 nci maddesi, Arazi Kanununun 91 ve 92 nci maddelerine, 24 üncü maddesi de aynı kanunun 102 nci maddesine atıfda bulunmaktadır (Bak, O. N. Madde, 22 ve 24). Biz, baltalıkları yukarıda tarif ederken, Orman Nizamnamesinin, 21 inci maddesinde kullanılan kadımden beri tahsis tabirini kullanmadık. Buna sebep de, Baltalık Kanununun bir hükmüdür. Bu kanunun, besinci maddesine göre, Orman Nizamnamesinin bu kanuna aykırı olan hükümleri mülgadır, ve bu kanunda baltalıklar tarif olunurken kadım tabiri kullanılmamıştır. Bu bakımdan, biz de tarifimizi yaparken, kadım kelimesini kullanmadık.

24) Baltalık Kanunu da, Orman Nizamnamesi ile, Arazi Kanununa atıfda bulunmaktadır. Bu kanunun 7 nci maddesi aynen şöyledir: «Baltalıkların hukuku tasarrufları, ahalinin suret-i hakk-ı intifaları Orman Nizamnamesinin I inci babının 3 üncü kısmı ile Arazi Kanunnamesinin 91, 92, 102 nci maddeleri mucibince tamamen mahfuzdur».

1) İstifade ve intifada görülen inhisari durum :

Her kasaba ve köye ayrılan baltalıklardan, ancak o kasaba ve köy halkı istifade edebilmek salâhiyetini haizdir (Bak, O. N. madde : 33). Nizamname koyucusu, burada köy ve kasaba sâkinleri arasında meydana gelebilecek ihtilâfları önlemek maksadı ile, böyle bir hüküm vaz etmiş bulunmaktadır. Filhakika köye tahsis olunan baltalıkların resmi kayıtlarının yapılmasını emreden Baltalık Kanununun bir hükmü de bu hususu teyit etmektedir²⁵.

Başka bir ifade ile, bunlardan istifade ancak tahsis olunduıkları köy sekenesinden olmakla kabildir. İstifade, müstakil olabileceği gibi müşterek de olabilmektedir. Hüküm bakımından bu hususta hiç bir fark mevcut değildir (Bak, O. N. madde: 25. fıkra son).

Burada bir noktaya işaret etmek isterim. 1336 tarihli Baltalık Kanunu, baltalıklardan istifadeyi yalnız köy halkına tanıdığından, bunlardan faydalanacak olanları, miktar bakımından oldukça mühim bir tahdide uğratmış oldu. (Bak, Baltalık Kanunu, madde: 1). Demek oluyor ki baltalık tâbirî, artık muayyen bir köye tahsis olunan ormanları ifade etmektedir.

2 — Baltalıklardan istifadenin bedelsiz oluşu :

Orman Nizamnamesine göre, baltalıklardan müstefit olma şartına sahip bulunanlar, bunlardan meccanen yani mukabilinde hiç bir ivaz vermeden istifade etmektedirler. Yalnız burada istifadenin gayesi bakımından bir tahditle karşılaşmaktayız. Nizamname koyucusu, bu kabil baltalıklardan meccanen istifadeyi, ancak zarurî ihtiyaçlarla hududlamış bulunmaktadır.

Ticaret maksadı ile vaki olacak istifadeler, muayyen resme tâbi tutulmuştur²⁶. (O. N. madde 25 f. son). 1336 tarihli Baltalık Kanunu, gaye bakımından pek yerinde olan bu tahdidi ortadan kaldırmıştır (Bak, Baltalık Kanunu, madde 5. f. 1 ve madde 7).

25) (Bak, Baltalık Kanunu, madde: 1). Kanun burada köy tabirini kullanmakta ve kasaba kelimesine yer vermemektedir.

26) Orman Nizamnamesinin 25 inci maddesinin ikinci fıkrası şöyledir: «Şu kadar ki, baltalıklardan ticaret için kat'ı olunan keresteden muamelât-ı meriyesine tevfiқан kemakân ösür alınacaktır. Baltalık Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrası şöyledir: «... 1 ve 2 nci maddeler mucibince baltalığa malik olan karyeler ahalsinin kat'ı ve pazar mahallinde satacakları kereste ve mâhrukat bilûmum resimden muaftır».

Fakat daha sonraları, 15 Nisan 1340 tarihinde neşrolunan «Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifası Hakkı Kanunu»²⁷ ile bu zaruri ihtiyaç tahdidi, yeniden kabul olundu. Esasen bu son kanunla Baltalık Kanununun hükümleri de ilga edildi (Bak, sözü geçen son kanun, madde 3 ve 9). Kanaatımızca böyle bir tahdid yerinde olup kısmen olsun geliş güzel orman tahriplerinin önüne geçmekte idi. Aynı zamanda, konulan böyle bir tahdid, müeyyide olarak resme tabi tutulduğundan, Devlet için gelir menbaı teşkil etmekte idi.

3 — Baltalıkların miktarlarını tahdid :

Orman Nizamnamesi, baltalıklar için her hangi bir hudud tayin etmemiştir. Halbuki, Baltalık Kanunu birinci maddesinde, bunlara bir hudud tayin etmeği faydalı addetmiştir. Kabul olunan hudut şöyle idi:

a) Baltalıklar büyük ormanlara en çok yirmi kilometre yakınlıkta olabileceklerdir.

b) Her köy hanesine en fazla 18 dönüm baltalık tahsis olunabilecektir (Bak, Baltalık Kanunu, madde 1).

Görülüyorki kanun koyucu köy sakinlerinin menfaatlerini ormanlara üstün tutmuş bulunmaktadır. Kanaatımızca böyle bir hükmün mevcudiyeti, ormanların geliş güzel tahriplerinden başka bir netice veremez.

Esasen böyle bir kanaatın isabetini, zamanın meydana getirdiği tecrübeler de teyit etmektedirler. Kanun yukarıki miktarın, miri ormanlardan tefriki kabil olmadığı hallerde, istimplâk yoluna gitmeği kabul etmiştir. Yani yukarıda her hane için kabul olunan miktarın tefrik olunması imkân dahilinde bulunmuyorsa, bu nisbeti temin etmek için, hususî şahıslara ait ormanların istimplâki cihetine gidilecektir. Kanun bu muamele için muayyen şartlar derpiş etmiştir (Bak, Baltalık Kanunu, madde 2). Burada istimplâk muamelesini temin için verilecek peşin para, köy tarafından tediye olunacağı gibi, elde edilecek baltalıklar da köy namına tescil olunacaktır. Taraflar uyuşmazlarsa, orman memuru tarafından intihap olunacak üç muhamminin tesbit edeceği kıymet, iki tarafı ilzam edebilecektir²⁸.

27) Bu kanun Cumhuriyet devrinde neşir olunmuştur. Numarası, 484 dır. (Bak, Resmî Ceride No: 70). Esasen bu hususu, 18 Haziran 1340 da neşir olunan, Orman Talimatnamesi de sarih bir şekilde göstermektedir (Bak, Madde: 9, İstanbul Vilâyat Gazetesi, No: 486).

28) Bu hususta daha fazla bilgi edinmek için (Bak, Baltalık Kanunu, m. 2). Bu noktayı 15 Nisan 1340 tarih ve 484 sayılı «Devlet Ormanlarından Köylü-

4 — Baltalıkların muhafazaları hususunda alınması gereken tedbirler :

Baltalıklar tahsis olunduıkları yerler ahalisinin istifadelerine arz olunduğundan, bunların muhafazaları da bu yerler ahalisine düşen bir mükellefiyettir. Her kasaba ve karye ahalisi kendi baltalıklarının ağaçlarını, yabancılara kesdirmemeğe ve kömür imâl olunacak mahalleri tayin ile ormanı harab olmadan vikaye etmeğe mecbur tutulmuştur. Nizamname müeyyide olarak da, mahallin muhtarı ile zabıtaya, bu muhafaza ve korumayı icra ettirmek salâhiyetini vermiştir (Bak, O. N. m.26).

Bu hususta, bir Talimatnamenin ileride yapılacağına mütedair, Orman Nizamnamesinin 26 ncı maddesinde bir sarahat mevcut ise de, yaptığımız araştırmalar böyle bir Talimatnamenin yapılmamış olduğunu göstermektedir. Sonradan meydana getirilen 18 Haziran 1340 tarihli Orman Talimatnamesinde de bu hususta bir sarahat mevcut değildir. (Bak. İst. Vilâyat Gazetesi no: 468, 31 Temmuz 1340). Esasen evvelce etraflı şekilde gördüğümüz üzere, (Bak, a. g. ikinci makalemiz, no: 81) Arazi Kanununun 91 inci maddesinde baltalıklardan müstefit olanlara böyle bir mükellefiyet, biraz farklı bir şekilde tahmil olunmuştu.

Evvelce işaret ettiğimiz üzere, (Bak, No: 95) Orman Nizamnamesinin 22 ve Baltalık Kanununun 7 nci maddelerine nazaran Arazi Kanununun, bu husustaki hükümleri mahfuz tutulmuştur. Orman Nizamnamesi, bunların muhafazaları hususunda biraz daha ileri gitmiş ise de, kanaatimizce baltalıkların korunması hakkında derpiş etmiş olduğu tedbirler tam manâsı ile ihtiyaca cevap vermekten pek uzak bulunmaktaydı.

Buraya kadar yapmış olduğumuz incelemelerle, H. 1286 tarihli Orman Nizamnamesinin ormanlara mütedair hususi hükümlerini görmüş olduk. Yalnız hususi şahıslara ait olan koru ve ormanların tabi olacakları hükümler, bu Nizamnamede yer almadığından ve bu husus da aynı Nizamnamenin birinci maddesinin Arazi Kanununa yapmış olduğu atıftan anlaşılmakta bulunduğundan; bunlar hakkında evvelce, Arazi

lerin İntifa Hakkı» Kanununun 1 inci maddesi de açıklamaktadır. Bu maddeye göre, kadimden beri koru ve baltalığı olmayan veya olupda ihtiyaçlarına yetmeyen köyler ahalisine, zaruri ihtiyaçları ile icra ettikleri için lâzım olan ağaçları miri ormanlardan meccanen kesebilmek salâhiyeti verilmiştir. Keza, 1333 de nesir olunan «Ormanların Usul-u İdare-i Fenniyeleri Hakkındaki Kanun» un 7 nci maddesinde de, buna benzer bir hüküm mevcuttur. Bu kanunun 7 nci maddesindeki bu hüküm şöyledir: «5 inci madde mucibince ihale olunacak ormanlar civarında bulunan kuraya ayrıca koruluk ve baltalıkları olmadığı halde Hükûmetçe baltalık ifraz ve ita olunur».

Kanununu incelerken vermiş olduğumuz izahatı, burada tekrara lüzum görmedik (Bak, a. g. Birinci makalemiz, No: 58 ve sn.).

Bu konudaki tetkiklerimize nihayet vermeden önce, Orman Nizamnamesinin tatbikini sağlayacak müeyyidelerin nelerden ibaret bulunduğunu kısa bir şekilde görmek faydadan uzak olamayacağından, bu paragrafta bu hususu incelemeğe çalışacağız.

97 — IV — H. 1286 Tarihli Orman Nizamnamesinin Tatbikini Sağlayan Müeyyideler Ve Bunların Tatbik Şekilleri.

Orman Nizamnamesinin hükümlerine aykırı hareket olunduğu takdirde, bu hususta tatbiki gereken müeyyideler, sözü geçen Nizamnamenin ikinci babında etraflı bir şekilde tâdat olunmuştur.

İkinci babın birinci faslı, muhakeme usulüne mütedair kaidelere tahsis olunmuştur. Biz, incelemelerimize evvelâ Orman Nizamnamesinde yer alan muhakeme usullerine ait hükümlerden başlayacağız.

98 — A. Muhakeme usulü ve bununla ilgili kaideler :

Muhafaza altına alınan, mirî ve vakfa merbut ormanlarda, nizam-lara aykırı bir şekilde meydana gelebilecek suçların ilk ve istinaf-mercii olarak, Nizamiye Mahkemeleri kabul olunmuştur (Bak, O. N. m. 27).

Görülüyorki Nizamname koyucusu, ormanlarda meydana gelebilecek orman suçlarının rüyetini Nizamiye Mahkemelerinde sağlamakla bir adım ileri atmış bulunmaktadır. Malûm olduğu üzere bu devirde Nizamiye Mahkemeleri, yenilik hareketlerinin canlı birer misali olarak tezahür etmekte idi.

1 — Orman suçlarını ihbar mükellefiyeti :

Nizamname hükümlerine göre ilgili orman memurları, orman suçlarının vukuuna her hangi bir şekilde muttali oldukları takdirde, bunları derhal vakit geçirmeksizin en yakın kaza reisine, suç ve sanıkların durumu hakkında etraflı bilgileri ihtiva eyleyen bir tahrir (zabıt) vermekle mükellef tutulmuşlardır.

Nizamname hükümlerine nazaran, bu kabil suçları ihbar için, yalnız ilgili orman memurları mükellef kılınmışlardır. Savcuların da orman suçlarına²⁹ karşı resen âmme dâvası açıp açamayacakları hususunda bir takım ihtilâflar tahaddüs etmiş ve nihayet, Temyiz Mahkemesi 5 Birincikânun 1327 tarih ve 380 numaralı bir kararı ile bunu hal eylemiştir.

29) Orman Nizamnamesinin son kısmını teskil eden maddelerde muhtelif orman suçları tâdat olunmuştur (Bak, O. N. m. 33-51).

Savecılar, yalnız kasden yangın çıkarma (kundakçılık) ve çekiç taklidi³⁰ gibi sahtekârlık suçları hakkında resen âmme dâvası açabilmek salâhiyetine malik oldular. Böyle bir salâhiyetin tanınmasına başlıca âmil, ismi geçen her iki suç hakkında (Bak, O. N. m. 47 - 48)., Ceza Kanunname-i Hümayunun 150 ve 164 üncü maddelerindeki hükümlerinin kabil-i tatbik olunmasıdır³¹.

2 — Zaman aşımı : (mürur-u zaman).

Nizamnamede münderiç orman suçlarından münbahis dâvalarda, diğer suçlara nazaran oldukça kısa bir zaman aşımı kabul olunmuştur (Bak, O. N., m. 31).

Burada iki nev'i zaman aşımı mevzuu bahis olmaktadır.

a) Dâva zaman aşımı :

Bu müddet altı aydır. Bu müddet cezai nakdilerle tazminat dâvalarına münhasırdır. Kasden yangın çıkarma ile ağaçlara ilgili memurlar tarafından konulan hususî alâmetleri taklid etme halinde bahis konusu olan zaman aşımına ait hükümler ise, Ceza Kanununda yer almakta idiler. Orman Nizamnamesinin 31 nci maddesinin eski metninde ise, bu müddet bir sene olarak kabul edilmişti³².

30) Orman Nizamnamesinin 6 nci maddesinde bu hususta sarahat vardır. Keza, bu hususta evvelce malûmat vermistik (Bak, no: 90).

31) Bu konuda fazla bilgi edinmek isteyenler için : (Bak, Serkis Karakoç, a. g. e. Sah. 344). Temyiz Mahkemesinin kararı aynen şöyledir : «Müddelumumiller resen hakk-ı takipleri kasden harik ve çekiç taklidi gibi cereime münhasırdır». Tarih, 5 Aralık, 1327. No: 380.

Burada muhtelif vesilelerle sözü geçen Ceza Kanunu, 1810 tarihli Fransız Ceza kanunundan nakil ve terceme edilmek suretile meydana getirilmiş olan 28 Zilhice H. 1274 tarihli kanundur. Bu kanun bir çok tâdillere uğramış ve 765 sayılı ve 1926 tarihli Türk Ceza Kanunu ile mer'iyetten kalkmıştır. Keza Türk Ceza Kanununa muhâlif ahkâmda ilga olunmuştur (Bak, Türk Ceza Kanunu, m. 590). Fazla bilgi için (Bak, Dr. Tahir Taşer, Ceza Hukuku, Umumi kısım, sah. 149 - 150. İst. 1949).

32) Bu maddenin ilk metninde gerek dâva ve gerek ceza için üç aylık bir zaman aşımı müddeti kabul edilmişti. Sonradan 21 Kasım 1329 tarihinde yapılan bir tâdilâtla, bu müddet her iki hal için bir seneye çıkarıldı ise de son bir ikinci tâdilâtla yukarıda izah olunan şekil kabul olundu. Ehemmiyetle işaret edelimki, burada bahis konusu olan Ceza Kanunu 1274 tarihli kanundur. Okuyucuların bu noktayı göz önünde bulundurmaları lâzımdır. Esasen etüdümüzün bu kısımlarında eski mevzuat incelenmektedir.

b) Ceza zaman aşımı:

Bu müddet dâva zaman aşımının iki misli olmak üzere bir sene olarak kabul edilmiştir (Bak, O. N., m. 31 f/2).

Mahkemeler tarafından verilen kararlar nihayet bir sene içerisinde infaz olunmak lâzım gelir³³.

Dâva zaman aşımı ile ceza zaman aşımı arasında böyle bir farkın mevcut olmasının sebebini anlayamadık. Tenkidimizi mucib cihet, dâva zaman aşımının cezaninkine nazaran kısa olmasıdır. Ceza tekniği bakımından ilkinin ikinciden daha az olmaması iktiza etmektedir.

c) İstisnalar :

Evvelce de işaret ettiğimiz veçhile (bak, a. g. İkinci makalemiz, No: 81) kura ve kasabata mahsus baltahıklarda meydana gelebilecek dâvalar için bir zaman aşımı müddeti kabul olunmamıştır. (Bak, O. N. m. 24. Bak, Arazi Kanunu m. 102).

Bu kabil yerler, kaideten arazi-i metrûke telâkki olunduklarından ve metrûk topraklarda da mülke zarar ve tahribattan mütevellit dâvalarda zaman aşımı kabul edilmemiş olmasından dolayı, böyle bir hükme tâbi tutmuşlardır.

Esasen evvelce temas ettiğimiz gibi, (Bak, No: 95.) kura ve kasabattan müstefit bulunanlara, bu yerleri herhangi bir zarara karşı koruma mükellefiyeti tahmil olunmuştu. Hattâ bu yerlerin mahiyetinin arz ettiği hususiyetten dolayı da iştirak beyyinesi, istiklâl beyyinesine tercih olunmuştu (Bak, a. g. İkinci makelemiz, No: 81).

99 — B. Orman suçları hakkında kabul olunan para cezaları ile tazminat cezalarının müeyyideleri :

Bu noktayı iki kısımda inceleyeceğiz. Evvelâ Orman Nizamnamesi hükümlerine göre orman suçlarının nelerden ibaret bulunduğu, sonra da bunlara tatbik olunması gereken müeyyideleri göreceğiz.

1) Suçlar :

Orman Nizamnamesinin son kısmında, orman suçları dağınık ve karışık bir şekilde tâdat olunmuştur. Biz bunları mücmel ve sistemli bir şekilde incelemeğe çalışacağız.

33) Kasıten yangın çıkarma ile nişan taklidi suçları hakkında Orman Nizamnamesinin 47 nci maddesi, Ceza Kanunname-i Hümayunun 164 üncü maddesine ve aynı Nizamnamenin 48 inci maddesi de adı geçen Ceza Kanununun 150 nci maddesine zaman aşımı bakımından, atıfta bulunmaktadır.

a) Ormanlardan ruhsatsız ağaç kat'ı ve ihracı (Bak, O. N., m. 33).

Böyle hallerde alınacak para cezaları, kat'ı veya ihraç olunacak ağaçların miktarlarına göre, müterakki bir şekilde tanzim olunmuştur. Yalnız suçun mevzuunu bazı ağaçlar teşkil ediyorlarsa, bu takdirde ortada bir ağırlatıcı sebep meydana gelmekte idi. Meselâ meşe ağacı gibi. Ruhsatsız kat'iyatlarda mücerret intifa kasdı, suçun tekevvünü için kâfi addolunmuştu. Temyiz Mahkemesi bir kararında bu noktayı açıkça tebarüz ettirmiştir (Karar tarihi 7 Birinciteşrin 1328 No: 351)³⁴.

Keza Yüksek Mahkeme bir diğer kararında, mevat arazide bulunan ağaçları kat'ı etmenin de daim-i mesuliyeti mucib bir hal olacağını kabul etmiştir³⁵. Bu karar, arazi-i mevadın mülkiyet bakımından Devlete bir ihtisas sağladığını açıkça tebarüz ettirmektedir.

b) Ağaçların kabuklarını soymak veya bunları saklamak suçları :

Bu suçlar, birinci bendde incelediğimiz kat'ı suçlarının hükümlerine tâbi tutulmuşlardır. Orman Nizamnamesi bu kabil suçları ruhsatsız ağaç kat'ı suçlarına müşabih addetmiştir (Bak, O. N., m. 34)³⁶. 22 Nisan 1340 tarih ve 512 sayılı «11 Şevval 1286 Tarihli Orman Nizamnamesinin Eab-ı Sanisinin 2 nci Faslına Müzeyyel Kanun» ile a ve b bendlerindeki suçlar için, ayrıca bir haftadan bir aya kadar hapis cezası kabul edilmiştir. (Bak, Resmî Ceride, no: 21).

c) Kat'ı olunacak ağaçlara konulan nişanların imhalarından meydana gelen suçlar :

Evvelce de görmüş olduğumuz üzere (Bak, a. g. İkinci makalemiz, No: 90), O. Nizamnamesi hükümlerine nazaran ilgili orman memurlarının, kat' olunmalarına müsaade olunan ağaçları, hususî bir alâmet ile

34) Bu karar aynen şöyledir: «Ruhsatsız kat'iyat için tayin-i mücazatta tahribat kasdının vücudu aranmaz». (Bak, Serkis Karakoç, a.g.e, Sa. 348).

35) «Arazi-i mevattan dahi bilâ ruhsat ağaç kat'ı daim-i mes'uliyettir». Tarihî 24 Kasım 1330, No: 351 (Bak, Serkis Karakoç, a. e. g. Sah. 348).

36) Sonradan neşir olunan ve evvelce adı geçen Mufessir Talimatın 8 inci maddesi, bu nev'î suçların mahiyetini tazyih ve tefsir ederek genişletmiştir. Madde aynen şöyledir: «Orman Nizamnamesinin 34 üncü maddesi hükmüncü ağaç kabuklarını soyanlar veya diğer surette sakatlıyanlara bunları kökünden kesmiş gibi mücazat olunur ise de ağaçlardan cıra çıkarmak ve reçine yani çamsakızı alınması için ağaçları yaralamak ve katran yapılması için özlü ağaçları devirmek ve reçineli yani çam sakızlı escarın tomurcuklarını koparmak taht-ı memnuniyete alınarak mütecavizleri hakkında Orman Nizamnamesi mucibince her halde mücazat olunacaktır».

tesbit etmeleri iktiza etmektedir. Bu alâmet-i mahsus, ağaçların köküne konulacak bir çekiç işareti ile yapılmakta idi. Bu çekiç nişanını imha edenler kusurlu bir durumda iseler, haklarında nizamlara aykırı kat'iyat hükümleri tatbik olunmakta idi (Bak, O. N., m. 40).

d) Ruhsatsız hayvan otlatma suçu :

Miri ormanların memnu olan yerlerinde ruhsatsız olarak hayvan otlatmayı Orman Nizamnamesi suç addetmiş ve bu fiile de müeyyide olarak, hayvan başı hesabı ile muayyen para cezaları kabul etmiştir (Bak, O. N., m. 43, 44, 45, 50). 17/6/1338 tarih ve 222 sayılı bir Kanun ile bu hususta alınan cezai nakdiler beş misline iblağ olunmuştur.

e) Ruhsatsız olarak miri ormanlardan taş, toprak, taze ve kuru yaprak, maaden veya buna benzer şeylerin ihracı suçu :

O. Nizamnamesi bu kabil fiilleri suç addetmiştir. Kanaatımızca burada Nizamname koyucusunun bir zuhulü mevcuttur. Orman Nizamnamesinin 35 inci maddesinde « 38 nci madde hükmünce miri ormanlardan bilâ ruhsat ihracı memnu olan şeyleri çıkaranlar ihraç ettikleri şeylerin beher araba yükü için bir beşlik ceza-i nakdi ahz olunur». denilmektedir. Halbuki, maddenin atıfda bulunduğu 38 inci madde ise, «9 uncu madde mucibince orman memurları tarafından ruhsat verilmezden evvel ol eşcar-ı maktuayı yerinden kaldıranlar haklarında ceza icra olunur.» böyle bir hükmü ihtiva ettiğinden, ancak Orman Nizamnamesinin 9 uncu maddesinin müeyyidesi olabilmektedir. Halbuki 35 inci maddenin atıfda bulunmak istediği madde 38 olmayıp 18 inci maddedir. Zira ihracı memnu olan şeyler, bu maddede yer almaktadır. Aynı yanlışlık, 39 uncu maddede de yapılmıştır. Bu maddenin atıfda bulunduğu 18 inci maddenin 33 üncü madde olması iktiza etmektedir (Mukayese için bak, O. N., m. 18, 33, 35, 39)³⁷.

f) Ormanlarda kasden yangın çıkarma (kundakçılık) suçu :

Evvelce temas etmiş olduğumuz gibi (Bak, No: 98), Orman Nizam-

37) Filhakika, bu husustaki kanaatımızı, şu mütalâa da teyit etmektedir. «İşbu maddede (35) matufünaleyh olarak gösterilen 38 inci madde orman memurları tarafından ruhsat verilmezden evvel eşcar-ı maktuayı yerinden kaldıranlara aittir. Maksudün bih madde ise miri ormanlardan bilâ ruhsat taş ve toprak ve taze ve kuru yaprak ve madeniyat ve bunlara mümasıl şeylere mütedâir olan 18 inci maddedir. Nizamnamenin Hazine-i evrakta mahfuz aslında da 38 gösterilmiştir. Sarahat-ı kanuniye hilâfına tevilât ve tevsirâtın ademî cevazı kavaid-i hukukiyeden bulunduğuna göre maddedeki sehvin şimdiye kadar na tahsis kalması sayan-ı kayıttır (Serkis Karakoç, a. g. e. Sah, 350).

namesi bu suç hakkında müeyyide koymamış ve fakat Ceza Kanunname-i Hümayunun 164 üncü maddesine atıfda bulunmuştur. 3 Mart 1306 tarihinde tâdil olunan bu 164 üncü madde de, müeyyide bakımından müebbet kürek cezası gibi ağır bir cezayı ihtiva etmekte idi.

Yangın sebebi ile ormanlarda vukua gelen tahribat dâvalarında; Orman Nizamnamesinin hükümlerinin tatbik olunacağına mütedair Mahkeme-i Temyizin bir kararına rastladık³⁸. Bu içtihada göre yangına sebebiyet, ahkâm-ı cezaiyeden sayılmamaktadır. Burada herhalde maksud olan, kasdi bir yangın hâdisesi olmasa gerek, aksi halde Ceza Kanununa yapılan atıf'a lüzum kalmazdı.

g) Memurlar tarafından, kat'ı olunacak ağaçlardaki çekiç nişanını taklid suçu :

Orman Nizamnamesi, bu kabil suçları bir nev'i sahtekârlık addederek, buna hususî müeyyideler koymamış sadece Ceza Kanunu Hümayunun 150 nci maddesine atıf yapmakla iktifa etmiştir.

Ceza Kanunu bu suç için iki müeyyide koymuştur :

a) Birisi üç sene hapis cezası, diğeri de suçdan hasıl olan zararın tazminidir.

İmdi Orman Nizamnamesinde, orman suçları için kabul olunan müeyyidelerin nev'ilerinin nelerden ibaret bulduklarını görelim.

100 — C. Orman Nizamnamesinde suçlar için kabul olunan müeyyidelerin nev'ileri :

Orman Nizamnamesinde yukarıdaki pragrafda sistematik bir şekilde hükümlerini belirtmeğe çalıştığımız orman suçları için, muhtelif müeyyideler tanzim olunmuştur. Bu müeyyideleri, konumuzdan fazla açılmamak için kısa bir şekilde tetkik edeceğiz :

1 — Para cezaları :

Bunlar, muhtelif suçlar için farklı bir şekilde olmak üzere, kabul olunmuş müeyyidelerdir (Bak, O. N., m. 33, 34, 35, 37, 42, 43, 44, 45, 50.). Görülüyorki para cezaları, Nizamnamenin muhtelif maddelerinde yer almaktadırlar.

Nizamname burada, bir nev'i objektif mes'uliyet esasını da kabul etmiştir. Orman memurları tarafından yazılı bir şekilde izin verilmeden önce ağaçları kat'edenler ve yahut verilen ruhsatnamenin şumulün-

38) Bak, Temyiz Kararı 11 İkincikânun 1327. No: 417, Serkis Karakoç a.g.e. (Suh. 352).

den fazla kat'iyatta bulunanlar ormanı işletme imtiyazına malik olanın hizmetinde bulunuyorlarsa, ele geçmedikleri takdirde, bunlardan alınması gereken para cezaları, kendilerine hiç bir kusur istinat olunmasa bile, işbu imtiyaz sahiblerinden istifa olunacağına mütedair, Nizamname mede bir hüküm mevcuttur.

Burada kabul olunan objektif mes'uliyet, doğrudan doğruya olmayıp dolayısıyledir. Çünkü, Nizamname hükümlerine göre, sıra itibariyle bu hususta ilk mes'ul suçu ika eden şahıs bulunmaktadır. İmtiyaz sahibi veya müteahhit ise onu takiben ikinci sırada mes'ul olmaktadırlar (Bak, O. N., m. 39)³⁹.

2) Suç neticesinde, elde olunan şeylerin müsaderesi:

Bu müeyyideden maksat, ruhsatsız kat'ı halinde ele geçirilen eşyanın Hazine namına müsaderesidir⁴⁰.

3) Kaimen kıymetin tanzimi :

Ormanlardan ruhsatsız kat' veya ihraç olunan malzemenin istihlâki halinde bunların kaimen kıymetleri, faile tediye ettirilmektedir (Bak, O. N., m. 36).

4) Nizamname hükümlerine aykırı hareket neticesinde ormanlarda meydana gelebilecek her türlü zararlar, buna sebebiyet verene tanzim ettirilmektedir. Yani ika olunan fiil ile kaimen kıymetten fazla bir zarar meydana gelmiş ise, bunun da tanzimi cihetine gidilmekte idi (Bak, O. N., m. 36).

5) Ceza Kanunname-i Hümayuna atfolunan müeyyideler :

Kasden yangın çıkarma ile miri ormanlardaki çekiç nişanını taklit etme hallerinde, tezahür eden bu durumu yukarıda gördüğümüzden, burada ayrıca tekrara lüzum hissetmedik.

101 — Yukarıda hükümlerini etraflıca incelemiş bulunduğumuz H. 1286 tarihli Orman Nizamnamesi, memleketimizde bu konudaki başlukları doldurmak gayesi ile isdar olunmuş ise de, ihtiva eylediği hükümler bakımından, istihdaf olunan neticelere ulaşmaktan maalesef uzak kalmıştır.

39) Temyiz Mahkemesinin bu konudaki bir kararı da görüşlerimizi teyit etmektedir. Karar şöyledir: «Damgasız kesilen eşcarın falli ele geçmediği takdirde mültezim mes'uldür». Tarihi, 3/6/1330. No: 123. Bak, S. Karakoç, a. g. e. Sah. 350.

40) Bu müsaderenin sümülüne, suçun meydana gelmesi için fail tarafından kullanılan icra vasıtaları da girmektedir (Bak, O. N., m. 36 f/son).

Evvelce işaret ettiğimiz gibi, (bak, No: 86), hususî şahıslara ait bulunan ormanları hükümlerinden hariç bırakmış. Devlete ait ormanlar için de yalnız muhafaza ve inzibat altına alma gayelerini gütmüştür. Nizamnamenin hedeflerinden biri de, Devlet ormanlarından malî bakımdan istifade etmek ve bunların meccanî olmak üzere ticarî gayelere hizmet eylemesine mani olmak olmuştur.

Kendisine muasır olan orman kanunlarına nazaran, çok noksan hükümler ihtiva eden bu Nizamname, memleket ormanlarının fennî bir surette gelişme ve zenginleşmesine adeta bigâne kalmıştır.

Evvelce de tebarüz ettirdiğimiz üzere (Bak, No: 86) Nizamnamenin bir nev'i esbabı mucibesi mahiyetinde olan Şurayı Devletin mazbatası da, bu kanaatımızı teyit etmektedir. Esasen acele bir şekilde hazırlanan bu Nizamnameden fazla bir şey beklenemezdi.

Ormanlara mütedair isdar olunacak her hangi bir mevzuatın ön plâna almak zorunda bulunduğu mes'eleler hiç şüphesiz bunların fennî bir usul dahilinde inkişaf ve işletilmelerinin temini ile, bu tabii hayat ve servet kaynaklarının, ülkenin imkân nisbetinde bütün bölgelerine teksif ettirilmeleri gibi esaslardır.

Amenajman usul ve tekniği ile yapılması gereken kat'iyatlara karşı da gayet titiz davranmak icab etmektedir. H. 1286 tarihli bu Nizamname ise, bu hususlardan uzak kalmıştı. İhtiva eylediği eksik hükümlerle mevcut ormanları bir dereceye kadar muhafaza yolunu güderek, ormancılığa ve orman mes'elelerine karşı pasif bir durum takınmakla iktifa etmiştir.

İlâve edelim ki, Nizamnamenin isdar tarihinde işaret ettiğimiz bu cihetleri tahakkuk ettirebilecek bir personel de mevcut değildi. Fakat zamanla bunun temini kanaatımızca mümkün idi.

Cibal-i Mubaha, Vakfa Merbut, miri ve baltalıklar Devlet ormanları kategorisinde yer aldıklarından, Devletin elindeki ormanların yekûnu pek önemli bir miktara baliğ olmakta idi⁴¹.

Orman Nizamnamesi bütün memleket ormanlarını derpiş etmediğinden, ormanların mülkiyet bakımından tâbi oldukları rejim kat'i bir

41) Sonradan 30 Mart 1329 tarihinde isdar olunan, «Emval-i Gayri Menkulenin Tasarrufu Hakkında» ki Muvakkat Kanun, 5 inci maddesinde, arazi-i emiriye ve emiriye-i mevkupe üzerinde gars olunacak ağaçlar için cüz'ü mütemmim telâkkinini kabul ettiğinden, bu kabil ağaçların da artık ihtisası evvelce olduğu gibi mütesarrıflara değil fakat rakabe sahibine isbat olunmakta idi. Bu bakımdan bu Muvakkat Kanunla da miri mahiyetindeki ormanların miktarları artmış oldu (Bak., Düstur, II nci Tertip, Cilt 5. Şah. 239).

şekilde tayin edilememektedir. Mamafih, ülke ormanların büyük bir kısmı Devletin idaresinde bulunmakta idi. Hususi şahıslara ait bulunan koru ve ormanlar, miktar bakımından az bir yekûna varmakta idiler.

Orman Nizamnamesinin en mühim noksanı, muhafaza (forêt de protection) (Schutzwald) ormanlarına yer vermemiş olmasıdır.

Bilindiği üzere muhafaza ormanları, bir beldenin bilhassa tabii şartlar bakımından müstağni kalamadığı ormanlardır. 1827 Fransız Orman Kanunu ve bunun bazı maddelerini tâdil eden 1859 tarihli Kanun bu hususta etraflı hükümleri ihtiva etmektedir (Bak, Code Forestier, madde : 219 - 226)⁴². Keza Prusya Orman Koruma Kanununda da bu konuda etraflı hükümler mevcuttu (Bak, Preussen Waldschutzgesetz, Prag. 2). Avusturya Orman Kanunu da bu noktayı ihmal etmemiştir (Bak, Österreich, Forstgesetz, parag. 5).

Mülkiyet noktasından, Orman Nizamnamesi hükümlerinden biz, yukarıdaki mülâhazalarımıza müsteniden şu neticeleri çıkarmanın mümkün olduğuna kail bulunmaktayız. Gerek Orman Nizamnamesi ve gerek diğer metinlere nazaran memleketimizdeki ormanların büyük bir kısmının, mülkiyet bakımından tâbi oldukları rejim, domanial bir mahiyet arz etmektedir.

Bu domanial mülkiyet sistemi yanında, ona muvazi olarak hususi mülkiyete de yer verilmişti. Başka bir deyimle domanial sistem, bütün yurt ormanlarında cari bir mülkiyet şeklinde tecelli edememişti.

Buraya kadar yapmış olduğumuz incelemelerle H. 1286 tarihli Orman Nizamnamesiyle buna sonradan yapılmış olan zeyillerin hükümlerini tebarüz ettirmeğe çalıştık⁴³. Tetkiklerimizi destekleyebilecek kâfi ilmî malzemenin yokluğu, bizi çok uğraşmağa sevketti. Bu husustaki çalışmalarımız, tamamen şahsî ve nâciz gayret ve bilgilerimizin birer mahsulü olarak tezahür etmektedir.

Orman Nizamnamesi hususundaki tetkiklerimize nihayet vermeden önce bir noktaya daha temas etmek zaruretini hissetmiş bulunmak-

42) Bu konuda fazla bilgi edinmek için (Bak, Enderes, Handbuch der Forstpolitik, Berlin, 1922, S. 270. Keza, bak, H. Weber, a. g. e. Sah, 403. Philipp Fiury, Die forstlichen Verhältnisse in der Schweiz, Zürich, 1925. S. 45. Keza bak, B. Madre, a. g. e. Sah, 56 - 57. Keza bak, Charles Guyot, cours de droit forestier, cit I Paris, 1908, s. e. ve sonrası. Keza bak, L'état et la propriété forestière privée, müellifi Roger Danré, Paris, 1938, s. 40.

43) Biz bu makalemizde, 1937 senesine kadar mer'iyette kalan Orman Nizamnamesini 1925 senesine kadar olan tadilleriyle inceledik, daha sonraki tadiller ileride tetkik olunacaktır.

tayız. Bu nizamnamenin ihtiva ettiği hükümlerin kifayetsizliği zamanla kendini his ettirmekte gecikmemiş ve bu lakünlerini kısmen olsun doldurabilmek için muhtelif tarihlerde bir çok kanunî hükümler isdar olunmuştur. Bunların bir kısmı da Ormanların fennî bir şekilde işletmelerini sağlayabilecek bazı hükümleri ihtiva etmektedirler. Fakat bunlar da ihtiyaca istenilen bir şekilde cevap verememişlerdir⁴⁴. (Bilhassa bu no: lu notun 12 ve 19 uncu no: ları).

44) Orman Nizamnamesinin neşrinden sonra, ormanlara mütedair olmak üzere 1926 senesine kadar yapılan, kanun, nizamname ve talimatnamelerin başlıcaları şunlardır:

1) Tersane Ve Tophane-i Amire İdarelerine Muktazî Kerestenin Suret-i Tedarik Ve İtası Hakkında Nizamname, 11 Şevval 1286, Düstur, birinci tertip, cilt, III sah, 415.

2) Ormanları Taht-ı İdare Ve İnzibata Alınmayan Vilâyata Mahusus Ve Orman Nizamnamesini Mufessir Talimat, 4 Kasım 1291, Düstur, I. tertip, cilt III, sah, 281.

3) Ormanların Tasarrufuna Müteallik Müddel-iyatı tetkik İçin Tesekkül edecek Komisyonların Muamelâtı Hakkında Talimat, 23 Muharrem, 1293, Düstur, I Tertip, cilt, III s. 300.

4) Alelûmum Ormanlardan Çıkarılan Kereste Ve Hatap Ve Kömürlerden Ahz ve İstifa Olunacak Resimler Hakkında Talimat, Düstur I. tertip, cilt III, s. 291. Tarihi 30 Sefer 1293.

5) Evkaf Ormanlarının Suret-i İdaresine Dair Kararname, 14 Şevval 1293, Düstur, tertip I, cilt IV, s. 442.

6) Bilecümle Orman Memurlarının Suret-i Tertip Ve Vezâifine Dair Talimat, 7 Mart 1293, Düstur, Tert. I Cilt IV, s. 482.

7) Orman Hariklerinin Men'i Vukuu İçin İttihazı İcap Eden Tedabiri İnzibate Hakkında İrade-i Seniye, 5 Receb 1297.

8) Orman İdaresi İle Mültezimler Beyninde Münakit Mukavelâtın Senedat-ı Ticariyeden Addı İle... Tahriratı Dahilliyeye, 18 Ekim 1309.

9) Ormanlardan Kesilecek Kereste Ve Sairenin İthalât Ve Müzayedat-ı Hakkında Talimat, 23 Eylül 1309, Saadet Gazetesi: No: 2723.

10) Miri Ormanlardan Eşcar Furuhtuna Dair Talimat-ı Muvakkate, 7 Mayıs 1311, İkdâm Gazetesi, No: 306.

11) Miri Ormanların Suret-i İdaresi Hakkında Talimat, 22 Temmuz 1336, Serkis Karakoç, a. g. e. s. 404.

12) Ormanların usul-ü İdare-i Fenniye Hakkında Kanun, 5 Nisan 1333, Takvimî V. No: 2863.

H. 1286 tarihli bu Nizamname, kanun mahiyetinde olmak üzere 1 Haziran 1937 senesine kadar mer'iyette kalmıştır. 19/2/1937 de mer'iyete giren 3116 numaralı Orman Kanununun bir hükmü ile ortadan kaldırılmıştır (Bak, 1937 tarih ve 3116 sayılı Orman Kanunu, madde 134)*.

Bülent Köprülü

13) Baltalık Kanunu, 11 Ekim 1336, İst. Vilâyat Gazetesi No: 11.

14) Devairi Resmîye Ve Lüzum-u Fükarayı Ahaliye Tevzi Edilecek Mahrukat Hakkında Kanun, 16 Mart 1337, İst. Vilâyat, g. No: 32.

15) Afet Ve Esbab-ı Sâireden Dolayı, Tamir Ve İnşasına Lüzum Görülen Mebani Ve Müessesat İçin Meccanen Kereste Kat'ına Müsaade İtasına Dair Kanun, 18 Haziran, 1338, İst. Vilâyat, g. No: 79.

16) 15 No: da adı geçen Kanunun tatbikine mütedair Talimatname 13 Ağustos 1338.

17) Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı Kanunu, 15 Nisan 1340 No: 484.

18) Orman Talimatnamesi, 18 Haziran 1340, No: 486.

19) Türkiyede Mevcut Bilûmum Ormanların Fenni Usul-u İdare Ve İşletilmeleri Hakkında Kanun 22 Nisan 1340, No: 504.

20) Orman Hariklerinin Esbab-ı Zuhuru İle, Suret-i İtfasına Dair İzahname, 18 Haziran 1340.

4 Ekim 1926 da mer'iyete giren Medeni Kanunda da Ormanları ilgilendiren bazı hükümler mevcuttur. Meselâ ormanların intifa tarzları hakkında bak, madde 742, Miras hükümleri için de bak, madde: 597-600. (İktisadi bir Vahdet halinde işletilen ormanlar hakkında).

* Bir diğer makalemizde, Orman Nizamnamesinin 1925 senesinden sonra uğradığı tadillerle, 3116 sayılı ve 1937 tarihli Orman Kanununun hükümlerini ve muhtelif tarihlerde uğradığı tadilleri incelemeye çalışacağız.